

Zöld HORIZONT

Természetvédelem Észak-Magyarországon

Élettelen természeti értékek nyilvántartása és helyzete az Aggteleki Nemzeti Park és a Zempléni Tájvédelmi Körzet területén

A Kossuth-barlang

Fotó: Baráz Csaba

A barlangok közhiteles nyilvántartásba vételi kötelezettségét a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény mondta ki, mely szerint ezt az ingatlan nyilvántartástól függetlenül kell vezetni. A nyilvántartás szerkezetét, rendszerét, illetve az elvégzendő feladatokat a 13/1998. (V.6.) számú, a barlangok nyilvántartásáról, a barlangok látogatásának és kutatásának egyes feltételeiről, valamint a barlangok kiépítéséről szóló KTM rendelet állapította meg. Az Országos Barlangnyilvántartás vezetése a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztériumnak mint adatkezelőnek a feladata. A nyilvántartás a barlangra vonatkozó alapadatokból, az alapadatokhoz kapcsolódó mellékletekből áll. Nyilvántartással együtt, de annak nem részeként kell kezelni a barlangokra vonatkozó, a természetvédelmi intézkedésekhez, hatósági eljárásokhoz szükséges adatokat, a fokozottan védett, vagy megkülönböztetett védelmet igénylő, illetőleg a környezeti ártalmak által közvetlenül veszélyeztetett barlangok természeti állapotfelmérését, 1:1000 méretarányú részletesebb térképeket, fotódokumentációt, irodalmat.

Folytatás a 2. oldalon

Természeti értékeink kezelése

A BNPI európai uniós fejlesztési programjai (KEOP 3.3.1)

Az európai uniós támogatási programok közül kiemelkedő jelentőséggel bír a Környezet és Energia Operatív Program (KEOP), mely az Új Magyarország Fejlesztési Terv (ÚMFT) „a környezet fenntartható használata” elnevezésű horizontális céljának végrehajtását szolgáló operatív programja. A KEOP keretében felhasználható mintegy 5 milliárd euróból 135 millió euró szolgálja a „Természeti Értékeink Jó Kezelése” prioritási tengely köré csoportosított természetvédelmi érintettségű projektcélok megvalósítását, ezen belül is a Natura 2000 természeti területek és értékek védelmét, helyreállítását, illetve az erdei iskola hálózat fejlesztését.

A Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium (KvVM) az általa koordinált Nemzeti Természetvédelmi Alaptervben foglalt megvalósításához számos KEOP-ból finanszírozható projektötletet gyűjtött össze, melyek megvalósításában jelentős szerepet szán a nemzeti park igazgatóságoknak.

Amint arról előző lapszámainkban is beszámoltunk, a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság (BNPI) az elmúlt években számos sikeres hazai és európai uniós program megvalósításában vett részt, főpályázóként

vagy akár partnerként, határokon innen és túl. A KEOP 3.1.1. „Élő- és élettelen természeti értékek megőrzése, vonalas létesítmények természetkárosító hatásának mérséklése” megnevezésű konstrukció azonban pályázati oldalról az eddigi legjelentősebb lehetőség, kihívás és vállalkozás. A 100%-os támogatottságú, előkészítési és megvalósítási szakaszról álló kétfordulós, meghívásos pályázat első fordulójá-

ban, a 12 alprojektbe foglalt fejlesztési tevékenységeket 3 szakaszban 5 pályázaton keresztül kívánja megvalósítani az igazgatóság. A nemzeti park igazgatóságok között egyedülállóan magas, megközelítőleg 1,2 milliárd Ft megvalósítási költségű programot 2008 és 2010 között egy közel 86 millió Ft értékű előkészítő munka alapozza meg.

Folytatás a 2. oldalon

Ősz a Nagy-Egeden

Fotó: Baráz Csaba

Globális katasztrófa emlékét őrző világhírű földtani szelvény a Bükk Nemzeti Parkban

A földtörténeti perm időszak végén bekövetkezett világméretű kipusztulási esemény a Bükk hegység egyik földútjának részujjében előbukkanó ún. *Bálvány északi* feltárással is tanulmányozható. A Nagyvisnyói Mésző és a Gerennavári Mésző között húzódó, két földtörténeti időszakot elválasztó átmeneti rétegek a földkerekség egyik legjobb geológiai határszelvényét alkotják. Hasonló szelvényt legközelebb Törökországban, illetve Kínában találhatunk. A magyar szakemberek mellett a külföldiek érdeklődése is óriási. Augusztus és szeptember hónapban angol, francia és amerikai geológusok, paleontológusok látogattak el a feltáráshoz. A kutatások célja a perm-triász időszakok határán lejátszódott kataklizma okainak kiderítése.

Holló Sándor
földtani és tájvédelmi osztályvezető – BNPI

A geológiai határszelvény

Fotó: Holló Sándor

Kessler Hubert Emlékház Jósvafőn (Interreg IIIA HUSKUA 05/02/069)

2008. július 25-én ünnepélyes keretek között, a Baradla jósvafői bejáratánál megnyílt a Kessler Hubert Emlékház. Megnyitó beszédet mondott Rakonczay Zoltán nyugalmazott miniszterhelyettes. Az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság 1999-ben, dr. Kessler Hubert Jósvafő díszpolgárrá választása alkalmával határozta el, hogy a Baradla mindmáig legeredményesebb igazgatójának egykori házát emlékházzá alakítja. A tervet az alapozta meg, hogy Kessler Hubertné a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulattal kötött megállapodás alapján, a Természetvédelmi Hivatal biztosította anyagi támogatás fejében, férje barlangkutatóval kapcsolatos hagyatékát a természetvédelemre hagyta, azon kikötéssel, hogy azt mindenki számára hozzáférhetővé kell tenni. Erre a legalkal-

masabb helyszínnek Jósvafő kínálkozott, ahol Kessler eredményes élete egy részét töltötte.

Az emlékház épületét Kessler Hubert 1935-ben építtette, kezdetben lakásként és barlangpénztárként üzemelt. Később sokszor átalakították, megtoldták, és egészen 2005-ig részben lakásként, irodaként, öltöző-mosdóként használták, majd 2007 végéig a barlangvezetők tárolási helyeként, raktárként működött.

Az emlékház létrehozása érdekében, az épület felújításához és a kiállítás berendezéséhez szükséges anyagi fedezet megteremtése érdekében az igazgatóság több pályázatot is előkészített, de a megvalósításra végül is Tólnay Zsuzsa menedzselésében, az Interreg IIIA HUSKUA 05/02/069 kódszámú projekt keretén belül kerülhetett sor 2008-ban. Az épület rossz állapota miatt elbontották, s a külső arculat megtartása mellett újjáépítették. A kivitelezést Kortvély Sándor tervei alapján, a Nova-Alpin Kft. végezte.

Folytatás a 3. oldalon

Az Kessler Hubert Emlékház

Fotó: Újvárosy Antal

A Zöld Horizont 2008/2. lapszámának megjelenését támogatta: a MOL Nyrt.

Természeti értékeink kezelése

A Bükk Nemzeti Park Igazgatóság európai uniós fejlesztési programjai (KEOP 3.3.1)

1

Fotó: BNPI, Mátrai Tájegység Archiv

Folytatás az 1. oldalról

A Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium Fejlesztési Igazgatóságához két szakaszban eddig benyújtott négy pályázatban összesen 80 millió Ft támogatást nyert el a BNPI, ami 1,1 milliárd összegű, a természetvédelmi célok végrehajtását szolgáló, 2009 és 2012 között zajló beruházások előkészítését teszi lehetővé. A KEOP 3.1.1. konstrukciójában a nemzeti park igazgatóságok közül elsőként, 2008. július 8-án megkötött „Természeti értékeink kezelésének komplex fejlesztése a BNPI területén” elnevezésű támogatási szerződést, 2008. augusztus 7-én újabb három támogatási szerződés aláírása követte. Az eddig támogatásban részesített 10 alprojekt a természetvédelmi tevékenységek igen széles körét öleli fel és az igazgatóság szinte teljes működési területére kiterjed.

A tervezett beruházások jelentős része inkább a napi szakmai feladatok részét képező újszerű fejlesztés, míg egy kisebb részük már előzményekkel bíró élőhely-kezelési tevékenységekhez kapcsolódik – mint például vizes élőhely-rehabilitáció a Hevesi-síkon illetve a Borsodi-Mezőség területén.

A KEOP 3.1.1. konstrukcióban meghirdetett alcélok mindegyikéhez kapcsolódik nyertes alprojekt (lásd: *keretes rész*). A projektek révén a védett természeti területek, a Natura 2000 területek és élőhelyek, valamint a védett élettelen természeti értékek kedvező természeti állapotának megővését illetve javítását, valamint a hazai védett és közösségi jelentőségű fajok védelmét és élőhelyük biztonságát kívánjuk elérni.

Dudás György
igazgatóhelyettes – BNPI

A Bükk Nemzeti Park Igazgatóság támogatást nyert KEOP-pályázatairól dióhéjban

1. Pályázat: Természeti értékeink kezelésének komplex fejlesztése a BNPI működési területén
1.1. „A hollókői hagyásfás legelő rehabilitációja” c. alprojekt célja a világörökség részét képező hollókői kultúrtáj hagyásfás legelőjének rehabilitációja, melyet a világörökségi cím megtartása és tájlesztéskai szempontok egyaránt indokolnak.
1.2. „A Bükk barlangok megőrzését, természeti állapotának helyreállítását szolgáló beruházások” c. alprojektet a 4. oldalon részletesebben ismertetjük.
1.3. A „Légvezetékek cseréje földkábelre a Hevesi Füves Puszták Tájvédelmi Körzet területén” c. alprojekt célja a Hevesi Puszták Tájvédelmi Körzetben, az ország egyik madárvédelmi szempontból legtöbb problémát okozó veszélyes vezetékkel rendelkező területén egyes középfeszültségű légvezeték-szakaszok földkábelrel történő kiváltása.
1.4. A „Légvezetékek cseréje földkábelre a Borsodi Mezőség Tájvédelmi Körzet területén” c. alprojekt célja szintén a madarakra veszélyes középfeszültségű légkábel-szakaszok földkábelrel történő kiváltása.
1.5. „Madarakra veszélyes oszlopok szigetelése a BNPI működési területén (a Bükkalja déli előterében középfeszültségű vezeték szakasz madárvédelmi

szempontból történő szigetelése)” c. alprojekt célja a Bükk Nemzeti Park déli előterében 30,4 km hosszú középfeszültségű vezeték szakasz madárvédelmi szempontból történő szigetelése.
1.6. „Kétéltűtűtárók létesítése a BNPI működési területén” c. alprojekt révén a működési területünkön belül – két helyszínen – a tavakhoz szaporodni igyekező kétéltűek műton történő biztonságos átvezetését segítjük elő. (A tavaszi békamentésekről a Zöld Horizont 3. évfolyam 1. számában beszámoltunk.)

2. Pályázat: A pélyi Ludas vizes élőhely rehabilitációjának III. üteme

A projekt során a térség jelenlegi adottságaihoz igazodó komplex élőhely-fejlesztési tevékenység valósul meg. Ennek egyik fő eleme a napjainkra a kiszáradás, ezáltal a degradáció jeleit mutató vizes élőhelyek vízellátásának biztosítása, melynek során lehetőség nyílik mind a szikes tavakkal rokon nyílt vagy sekély vízi élőhelyek, mind pedig a sűrűbb vegetációjú mocsaras, fertős típusú élőhelyek kialakítására. A tevékenység másik fő eleme a térség fás vegetációinak rekonstrukciója, ami leginkább a már meglévő fasorok, facsoportok őshonos fa- és cserjefajokkal történő felújítását jelenti.

3. Pályázat: Élőhelyrekonstrukció és kezelés a mátrai rétek és a bükkaljai gyepek védett és NATURA 2000-es élőhelyein

3.1. A „Gyeprekonstrukció a Bükk Nemzeti Park védett és védelemre tervezett területein” c. alprojekt célja egy komplex élőhely-fejlesztési stratégia megvalósítása a Déli-Bükk előterében. A beavatkozások révén egy olyan állapotot kívánunk létrehozni, amely hagyományos tájhasználati módok újrateremtésével, vagy alacsony költségű természetvédelmi kezelés segítségével hosszú távon fenntartható.

3.2. „Rétrekonstrukció és élőhelykezelés a Mátrai Tájegység védett és NATURA 2000 területein” c. alprojekt célja a Mátra becserjésedő, beerdősülő hegyi réteji, illetve zárt száraz és félszáraz gyepei állapotromlásának megállítása, a rétek természetvédelmi célú helyreállítása.

4. Pályázat: „A Dél-borsodi Tájegység komplex élőhelyrehabilitációs programja II. ütemének megvalósítása”

A projekt célja a Borsodi-Mezőség ideális élőhely-struktúráinak helyreállítása, valamint az ezekhez kötődő életközösségek és „Natura 2000 jelölőfajok” fennmaradásának biztosítása, állományuk növelése.

1. kép: Kísbálázó gép a Fallós-küti-réten (Mátrai Tájvédelmi Körzet)
2. kép: Távvezeték tartó oszlop, mint veszélyforrás
3. kép: Munkában a kábel-fektető gép
4. kép: Kétéltűtűtáró építése a Barát-réten (BNP)
5. kép: Vizes élőhely a Hevesi-síkon
6. kép: Patakos barlang az Aggteleki-karszton
7. kép: A Hegyi-kút nevű forrás kataszterezése (ANP)

2

Fotó: Szitta Tamás

3

Fotó: HNPI Archiv

4

Fotó: Baczur János

5

Fotó: Schmotzer András

6

Fotó: Baráz Csaba

Élettelen természeti értékek nyilvántartása és helyzete az Aggteleki Nemzeti Park és a Zempléni Tájvédelmi Körzet területén

Folytatás az 1. oldalról

Az Országos Barlangnyilvántartás mintájára néhány évvel ezelőtt megkezdődtek a barlangokon kívüli élettelen természeti értékek (források, víznyelők, geológiai alapszelvények) nyilvántartásba vétele. Ezen adatok országos nyilvántartásba kerülnek, melyet szintén a minisztérium vezet. Ezen adatok a barlangokkal ellentétben nem minősülnek közhiteles adatoknak.

Az Aggteleki Nemzeti Park területén jelenleg 260 barlang van nyilvántartva, melyből 25 fokozottan védett, 29 megkülönböztetett védelmet igénylő, 1 gyógybarlang és 4 élvezet-régészeti védettséget.

Leghosszabb a Baradla-barlang (20 196 m), legmélyebb a Vecsem-bükk-zsomboly (236 m). A barlangok összhossza 50 188 m, átlagos hosszuk 199 m, összes vertikális kiterjedésük 4347 m, átlagos vertikális kiterjedésük 17 m. A Zempléni TK területén 129 barlang ismert, a leghosszabb 54,6 m, itt azonban a barlangok átlagos kiterjedése csupán 6 m. A barlangok nyilvántartásba vétele gyakorlatilag befejeződött a fent említett két területen, a kataszter csupán az új felfedezésekkel, feltárásokkal bővül.

A barlangokon kívüli élettelen természeti értékek nyilvántartásba vétele néhány évvel ezelőtt indult meg. A víznyelők és

az alapszelvények kataszterezése befejeződött, a források nyilvántartásba vétele azonban még folytatódik. Jelenleg az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság működési területén, illetve a működési területén 106 víznyelőt, 90 geológiai alapszelvényt

és 103 forrást tartunk nyilván. A Zempléni Tájvédelmi Körzet területén 630 forrás ismert és ez véglegesnek tekinthető, mert ezen a területen befejeződött a kataszterezés.

Gruber Péter
barlangtani szakreferens – ANPI

7

Fotó: Gruber Péter

Kessler Hubert Emlékház

Folytatás az 1. oldalról

A belső elrendezés a sokszori átépítés miatt már úgyszem volt rekonstruálható, így ott a kiállítás céljainak megfelelően egységes teret alakítottak ki. Az egyirányú közlekedés biztosításához az emeletről a hegy felé ajtókat nyitottak, így a vendégek a kiállítás megtekintését követően a hátsó támfal mögé helyezett sétányon jutnak vissza a ház melletti pihenőhöz, vagy a barlang kijáratához.

A ház bejárata mellett Domokos Béla alkotása, Kessler Hubert bronz portréja látható. A földszinten az érdeklődő eredeti dokumentumok és másolatok segítségével ismerkedhet meg a ház történetével, a Törőfej-völgy fejlődésével, valamint általános képet kap a Baradla kialakulásáról, látványos képződményeiről, a feltáró és tudományos kutatásról, élővilágáról, régészeti leleteiről, védelméről, a munkálatokat végző személyekről, a turizmus fejlődéséről, neves látogatóiról, és arról milyenek látták a művészek a természet e ritka alkotását.

Az emeleten fényképek, tervek, könyvek cikkek és egyéb személyes tárgyak segítségével elevenedik meg Kessler Hubert élete. A hegymászó, a neves barlangfeltáró, a tudományos kutató, a Baradlát és az idegenforgalmat fejlesztő igazgató, a barlangok hasznosítását szorgalmazó és a barlangügyet népszerűsítő szakember, az újító hidrológus társadalmi munkáját, kitüntetéseit, publikációs tevékenységét korhű dokumentumok igazolják. Saját bútorai, tárgyaival, felesége szobraival és festményeivel berendezett emlékszobája egykori környezetét idézi.

A kiállítás témáihoz kapcsolódó filmek, fényképek, dokumentumok közti változathoz, riportok meghallgatásához számítógép nyújt segítséget. A Nemzeti Park legjelentősebb barlangjainak megismerését 3D diánézó segíti. A Baradla nyitvatartási ideje alatt egész évben látogatható kiállítás anyagát Székely Kinga állította össze, kivitelezte a KIÁLL Kft.

Székely Kinga

1

Fotó: Újvárosy Antal

Elismerések, kitüntetések az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóságánál

Az Aggteleki Nemzeti Park megalakulását (1985. január 1.) követő éveket az építkezés, a „csapatépítés” és a zökkenőmentes működéshez szükséges minimális infrastruktúra kialakítása jellemezte. Néhány adalék ezen időszak korrajzához; ekkor még nem létezett fax, e-mail, internet, a legfontosabb üzeneteket leggyorsabban távirat formájában lehetett továbbítani. Az Igazgatóság kommunikációs csatornáját egyetlen kézi kapcsolású „tekerős” telefon jelentette, kapcsolási száma: Aggtelek 6. A természetvédelmi örök gyalog és/vagy tömegközlekedési eszközökkel jutottak el szolgálati helyükre. Az Igazgatóság gépjárműparkja hónapokon keresztül egy bérelt Zsiguli volt...

A kezdeti évek erőfeszítéseit, az Igazgatóság tevékenységét mind a térség lakossága, mind az OKTH, majd a minisztériumi előjárók folyamatosan nyomon követték, ám ezen időszakban még kevés elismerést kaptak munkatársaink.

1991-től napjainkig 12 munkatársunk részesült Miniszteri Elismerő Oklevélben, a természetvédelem terén, saját szakterületükön végzett eredményes és példamutató tevékenysége elismeréseként: Salamon Gábor (1991), Horváth Róbert (1994), Tóth Erika (1996), Berecz Béla (2002), Szmorad Ferenc (2003), Várnay Gyula (2004), Virók Viktor (2004), Huber Attila (2005), Farkas Roland (2005), Tolnay Zsuzsa Edit (2006), Szőke Ágnes (2007), Újvárosy Antal (2007).

A természetvédelem érdekében végzett kiemelkedő tevékenységével két kollégánk – 2000-ben Boldogh Sándor, 2008-ban Sz. Tóth Erika – érdemelte ki a környezetvédelmi miniszter által a Föld

Napján adományozott Pro Natura Emlékplakettet. 2006-ban Salamon Gábor több évtizedes kimagasló természetvédelmi tevékenységéért Pro Natura Díjban részesült. Tolnay Zsuzsa Editet, az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság turisztikai létesítményeinek fejlesztése, főként a Baradla-barlang beruházásának irányítása során végzett munkája elismeréseként, 2006-ban Magyar Köztársasági Ezüst Érdemkeresztel tüntették ki.

Külön öröm számunkra, hogy az igazgatóság szakmai munkájának sikerességét, a természetvédelem társadalmi elfogadását segítő, népszerűsítő és érték közvetítő tevékenységét több társadalmi elismerés jelzi. Így 2001-ben a Természet és Környezetvédő Tanárok Egyesülete (TKTE) Juhász-Nagy Pál Emlékérem adományozásával ismerte el az igazgatóság szemléletformáló tevékenységét. 2003-ban a Magyar Nemzeti Múzeum Széchenyi Ferenc Emlékéremmel jutalmazta a kultúrtörténeti értékek védelmében végzett munkánkat. A Regionális Idegenforgalmi Bizottság által adományozott Észak-Magyarország Turizmusáért Nívódíját 2005-ben Salamon Gábor vehette át. 2006-ban az ÉMA Kuratóriuma Építőipari Nívódíjat adományozott a Vörös-tói Látogató Központ létrehozásáért. Újvárosy Antal környezeti nevelési tevékenységét 2007-ben Juhász-Nagy Pál Emlékéremmel ismerte el a Természet és Környezetvédő Tanárok Egyesülete (TKTE).

Végezetül örömmel állapíthatjuk meg, hogy az elmúlt évtizedekben számos olyan „külső munkatársunk”, szakmai együttműködő partnerünk részesült magas kitüntetésben, akik áldozatos munkájukkal sokat tettek

2

Fotó: Sarkadi Péter

a nemzeti park értékeinek feltárásában, kutatásában és népszerűsítésében: Berczik Pál Pro Natura Emlékplakett (1992), Dr. Varga Zoltán Pro Natura Díj (1995), Dr. Szunyogh Gábor Pro Natura Emlékplakett (1996), Dr. Jakucs László Pro Natura Díj (1998), Tiszta Forrás Természet- és Környezetvédelmi Egyesület Pro Natura Emlékplakett (1998).

Dr. Veres-Kovács Krisztina,
Újvárosy Antal – ANPI

3

Fotó: ANPI Archiv

4

Fotó: Trügel-Piller Enikő

A Baradla-barlang jósvafői bejárata

A Baradlának, az aggteleki sziklafal alatt nyíló, ősidők óta nyitott bejáratát elődeink mintegy 6000 éve használják. Az, hogy a barlangi patak víze valahol Jósvafőnél jut a felszínre először Losonczy István Hármaskis Tükör című munkájának 1788-ban megjelent kiadásában szerepel. Amikor Vass Imre 1825-ben a barlang addig áthatolhatatlannak ítélt végpontján tovább haladva egészen az Óriások terme alatt húzódó Pokol nevű szakaszig eljutott, megkísérelte, hogy a törmelék között a járat folytatását megtalálja, de törekvése több napig tartó munka ellenére meghiúsult.

Tervét majd 100 év múlva 1922-ben Kaffka Péter valósította meg, amikor a kőzetblokkok között lejutva a patak medréig megtalálta a tovább vezető, mintegy 500 m-es utat. Felmérése alapján megállapí-

totta, hogy a barlang végpontja a Jósvafő határában húzódó Törőfej-völgyet megközelíti, és így egy mesterséges táró segítségével az a felszínre nyitható.

Kaffka 1927-ben szerződést kötött Hadik János gróffal, nyugalmazott miniszterelnökkel, aki a tulajdonjogi kérdések rendezése mellett a kijárat létesítését is támogatta. Kaffka az áttörési munkálatokat 1927. augusztus 21-én kezdte meg, melyben helyi emberek, Jósvafő, Perkupa, Szin, Bódvaszilás köz munkásai, valamint rudabányai bányászok vettek részt. A felszínről indított tárón át a természetes járatba 1928. április 3-án jutottak be.

A jósvafői bejárat közvetlen környezete az elmúlt 80 év alatt sokszor megváltozott. Először a bejáratot csak egy szárazon, és lazán

rakott kőfal övezte, majd ezt 1935-ben egy mintegy 5 m magas, szárazon rakott, de fugázott kőfal váltotta fel. Ekkor épült a bejárat mellé az a kis alpesi tetős épület is, ami egy ideig az igazgató dr. Kessler Hubert lakásául és a barlang pénztárául szolgált. A bejárat előtti térséget 1940-ben 40 m hosszú és 5 méter magas támfallal biztosították.

A barlang bejáratát is magába foglaló emeletes épületet 1966-ban létesítették, ahol a földszinten várótermet, emléktárgyak árusítására alkalmas helyiséget, értékmegőrzőt, mosdót, túravezetői szobát és kisebb műhelyt, az emeleten pedig öt vendégszobát rendeztek be. A lapos tetejű épületre 1986-ban új tetőszerkezetet helyeztek, majd 2001-ben újból modernizálták.

A barlang Vörös-tó – Jósvafő közötti szakaszának 2005-ben befejeződött rekonstrukciójához kapcsolódóan a barlang világítását ellátó transzformátorház helyén az épületet – jellegének megtartása mellett – meghosszabbították. A bejárat melletti, 1935-ben épült, az építettségéről elnevezett Kessler ház felújítása 2008 nyarán befejeződött. (Lásd: a Kessler Hubert Emlékház c. írásunkat ezen az oldalon.)

Székely Kinga

5

Fotó: Archiv

6

Fotó: Archiv

7

Fotó: Archiv

8

Fotó: ANPI Archiv

ARCHÍV

A bükki barlangok állapotának javítása, egyes fokozottan védett barlangok lezárása, a Szeleta-barlang rehabilitációja

1. kép: A depónia függőleges, lépcsőkkel tagolt, szárazon rakott kőfalazata
2. kép: A Lilla-barlang régi lezárása
3. kép: Az „Elvarázsolt Kastély” az Anna-barlangban

A Bükkben jelenleg több mint 1150 barlangot tartunk nyilván. A barlangok természetvédelmi, valamint tulajdonosi kezelője a BNPI, így a szükség szerinti lezárásokról és az egyéb kezelési feladatokról igazgatóságunk gondoskodik. 2010-ig tervezzük az egyes barlangok lezárásának felújítását, a barlangbelső rehabilitációját, valamint az Anna-barlangban a lámpaflóra terjedését megakadályozó világítási rendszer kiépítését. Az alábbi munkákat európai uniós pályázati forrásból tervezzük megvalósítani.

Az Anna-barlangban lévő lámpaflóra terjedésének megelőzése

Az Anna-barlang jelenlegi világítási rendszere 1987-ben készült el. A beépített lámpatestek elavultak, nagy mennyiségű hőt termelnek, így a hőszigeteléssel együtt járó fénycsillámlás miatt a lámpatestek körül és a megvilágított barlangfelületeken zöld mohaszerű alga- és gombaterjedés alakult ki. A lámpaflóra az alapkőzetet, cseppkőképződményeket visszaforgíthatatlanul károsíthatja.

Célunk a barlangi képződmények hosszú távú megőrzése a lámpaflóra káros, visszafordíthatatlan hatásainak megelőzésével, korszerű világítási technológia felhasználásával. A különleges, csipkefínomságú mésztufa képződmények nagy felülettel rendelkeznek szivacszerű felépítésük miatt, így jó lehetőséget teremtenek a mohák megtelepedésének, ugyanakkor mechanikai eltávolításuk rendkívül körülményes. A lámpaflóra megjelenésének, ill. továbbterjedésének megelőzése a jobb fényerősség/teljesítmény aránnyal rendelkező korszerű fényforrások

alkalmazása az egyetlen megoldás. Az Anna-barlang adott méretei miatt LED-es fényforrások alkalmazását tervezzük, mely korszerű, energiabarát megoldást nyújt. Az új rendszer kiépítését követően az átfogó vegyszeres kezeléssel eltávolított lámpaflóra újra elterjedni nem tud.

Fokozottan védett barlangok lezárása, bejárat- és járatbiztosítása, barlangbelső rehabilitációja

Egyes barlangok esetében a nem megfelelő lezárások a barlangok természeti állapotát és élővilágát fokozottan veszélyeztetik. Néhány ajtó több évtizede készült, többször megromlottak azokat, kialakításuk a természetvédelmi szakmai követelményeket nem elégítik ki, és nem illeszkednek a természeti környezetbe. Indokolt a lezárások korszerűsítése, természeti környezetbe illesztése, melynek következtében biztosítható a barlangok természeti értékeinek, azaz sérülékeny cseppkőképződményeinek, régészeti és paleontológiai leletek tartalmazó szilárd kitöltésének, élővilágának, természetes klímájának megóvása.

Fotó: Ferenczy Gergely

Fotó: Ferenczy Gergely

A Kő-lyukban lévő illegális beásások gödreinek visszatemetése, a barlang rekonstrukciója

Célunk a barlangban a múlt század végén négy évtized alatt lezajlott, kb. 300 m² felületet érintő illegális beásások következtében létrejött rendezetlen állapot megszüntetése, a még eredeti állapotban lévő régészeti értékes kitöltés megóvása.

A Szeleta-barlang omlásveszélyes bejárat szakszakaszának rendezése, látogatóút kialakítása

A bejárat mellett jobbra eső depónia a több évtized alatt végzett ásások meddője, mely a barlangbelsőből került ki. A kb. 8 m magas törmelékfal veszélyezteti a barlangbelső, a bejárat természetes állapotát, a bejárat természetes látványát

jelentősen megváltoztatja. Omlás bekövetkeztével a még érintetlen természetes településű, prehisztórikus, megkutatatlan rétegeket is magával sodorhatja. A barlangbelsőben, különösen az előcsarnokban a régészeti feltárások által visszahagyott munkagödörök miatt a barlangbelső rendezetlen képet mutat, a látogatók a kialakítatlan járótúvonnyal hiányában össze-vissza taposásuk az aljzatot. Tervezzük a támfal elbontását, a barlangbelsőben az ásási gödrök aljzatának, és a barlang hátsó, balesetveszélyes szakaszának rendezését, valamint a taposási kár csökkentése érdekében a látogató-út kialakítását, a depónia anyagának felhasználásával.

Ferenczy Gergely
barlangtani szakreferens – BNPI

Egy felfedezés története: az erdőkürti Praki-barlang

4. kép: Részlet az erdőkürti barlangból
5. kép: Látogatók az andezitüregben
6. kép: Az „Erdőkürti-andezitbarlang” alaprajza, hosszmetrete és keresztmetretei (Felmérték: Gaál Lajos, Prátfalvi András, Prátfalvi Péter, 2008. június 6.)
7. kép: Holló Sándor a sályi Vízfő forrás-üregében

A felfedezés öröme nem mindennapi élmény. Különleges érzésekkel jár. Aki megtapasztalta egyszer, vágyik az újraélésére. De egyáltalán, a XXI. században, Magyarországon van erre még lehetőség? Igen van. Ezt a következtetést vonhattam le egy 2008. évi terepbejárásom után, és ezért szeretném átadni azt a hitemet, hogy van még ilyen kalandra esélye bárkinek.

Fotó: Prátfalvi Péter

Források felmérését végeztem a Nógrád megyei Erdőkürtön. A kiszemelt vízfakadás megközelítése előtt a részletes topográfiai térkép tanulmányozása közben vettem észre, hogy a környéken három kőbánya is található. Geológus végzettségem arra ösztönözt, hogy nézzem meg ezeket is. A területen vulkáni andezites kőzetek fordulnak elő, így az első köveknél talált andezit nem jelentett különösebb meglepetést. A forrás felmérése után a tikkasztó hőszögben nehezemre esett a következő feltárást megnevezni, ahol szintén nem találtam semmilyen érdekességet. Már-már lettem a harmadik bánya felkereséséről, de szerencsére mégis másként döntöttem. A növényzettel benőtt bányaudvarban először egy

Fotó: Prátfalvi Péter

kisebb, kb. 1,5 m nagyságú, félgömb formájú üreget pillantottam meg. Egy gázhólyag maradványa volt, aminek jelenléte bizakodásra adott okot. S valóban, hamarosan megpillantottam egy még nagyobb üreg nyílását, amelyen át kényelmesen befértem. Először mesterséges üregnek gondoltam, de jobban szemügyre véve a belsejét egyértelművé vált, hogy ez igen is természetes eredetű, emberkéznek semmi nyoma. Sem a szakirodalom, sem egyéb írások nem említették. Ekkor kerített hatalmába az a bizonyos érzés. Felfedeztem egy barlangot! Természetesen tisztában voltam azzal, hogy a kőbányászok ismerték ezt az üreget, de abban is biztos voltam, hogy a barlangász szakmának nincsen arról tudomása.

Pedig a felfedezett üreg az ilyen keletkezésű és ilyen kőzetben található barlangok közül a legnagyobb Magyarországon. Hossza meghaladja a 20 m-t, magassága pedig eléri a 2,5 m-t. Középső ré-

szé felszakadt. Kőzetanyaga kb. 15 millió éves andezit, de nem tömör lávakőzet, hanem egy óriási vulkáni kitörési felhő összeomlásából keletkezett, a felszínen végigsöpörő, kisebb-nagyobb kőzetdarabokból és porból álló, izzó belsejű ártufa. Ez az ún. piroklasztikum bizonyos területeken, vizes környezetben száradt végig, miközben érintkezve a vízzel nagy mennyiségű gőzt szabadított fel és zárt magába, ami szerencsés esetben nem szökött a felszínre, hanem a leülepedés után kisebb-nagyobb üregeket képzett a kőzetben. Így keletkezett az a gázhólyag, amit legelőször észleltem és ugyanígy a barlangi méretet is elérő üreg.

A kaland pedig folytatódott: azóta már sikerült megtalálnom Magyarországon első „fatörzs-barlangját” is, szintén a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság forráskataszterező munkája során.

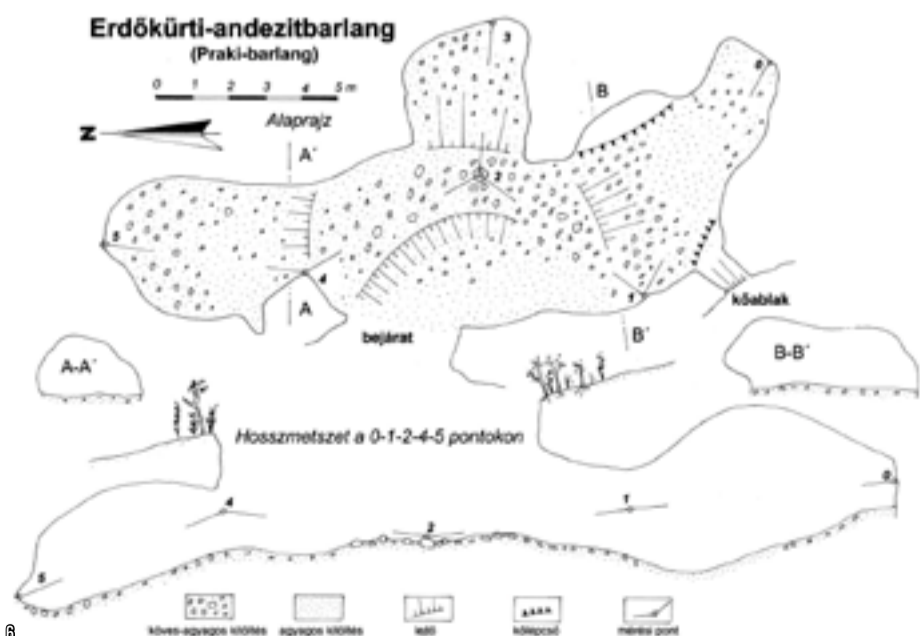
Prátfalvi Péter
geológus – Magyar Bányászati és Földtani Hivatal

Magas elismerés

A környezetvédelmi és vízügyi miniszter javaslatára a köztársasági elnök augusztus 20-án alkalmából a Magyar Köztársasági Ezüst Érdemkeresztet adományozta Holló Sándornak, a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság Földtani és Tájvédelmi Osztály vezetőjének, aki feladatait fáradhatatlanul látja el, kiválóan koordinálja a BNPI földtani természetvédelmi tevékenységét, s ezen túlmutatóan számos jelentős feladatot végez. Kiemelkedő szerepe volt a bükkábrányi ősfák megmentésében, mint a bánya területén folyó munkálatok szakmai koordinátora. Irányította a Bél-kő területén talált veszélyes hulladékok eltávolítási munkáit. Emberi magatartásával példaeértékűen szolgálja a hazai természetvédelem ügyét, és annak széles körű elfogadtatását. Gratulálunk kollégáknak, akik mindezen túl aktívan részt vesznek a térség társadalmi életében, és következetesen képviselik a természeti és kultúrtörténeli értékek megőrzésének ügyét is.

Fotó: Baráz Csaba

Janka-tarsóka (Fotó: Juhász Róbert)

Pannon gyík (Fotó: Juhász Róbert)

Törpemandula (Fotó: Juhász Róbert)

1. Előzmények

A Bükki Nemzeti Park 1976. évi kihirdetésekor – az akkori lehetőségeket figyelembe véve – a védett terület határát a hegység erdőségének a határán húzták meg, így hatalmas erdőtömb került védelem alá. Kimaradtak azonban a nemzeti parkból a hegység előterében lévő, változatos tájhasználat során kialakult, mozaikos elrendeződésű élőhelyek sora, amelyek mind ökológiai, mind gazdasági-kulturális szempontból elválaszthatatlanok a hegységtől. A Bükk élővilágának, tájképi értékeinek védelme hosszú távon nem képzelhető el hegylábi élőhelyek védelme nélkül. A nemzeti parkban több mint 25 éve folyó természetvédelmi munka eredménye fokozatosan elvész, ha a peremterületek élőhelyeit az eddigiektől más jellegű hasznosítás alá vonják.

Azért, hogy a Bükk hegység természeti, táji, kulturális és gazdasági értékeit hosszú távon megőrizhessük, szükséges a legértékesebb hegységperemi területek védelmének megoldása. Ennek szellemében dolgoztuk ki a Bükki Nemzeti Park délnyugati bővítésének természetvédelmi kezelési tervét, amelyből a leglényegesebb részeket kivonatlanul mutatjuk be.

2. Összefoglaló adatok

A védelemre tervezett terület négy település határát érinti: Bükkzsérc (66 ha), Noszvaj (423 ha), Eger (546 ha), Felsőtárkány (158 ha). A teljes terület nagysága: 1193 ha, amelyben benne van a Nagy-Eged helyi jelentőségű védett természeti területe, továbbá két Natura 2000-es terület is: a Vár-hegy – Nagy-Eged Különleges Természetmegőrzési Terület és a Bükk hegység peremterületei Különleges Madárvédelmi Terület.

3. A terület rendeltetése, hosszú távú természetvédelmi célkitűzések

A védelemre tervezett területen hosszú távú természetvédelmi célokat szükséges megfogalmazni, hogy a természetvédelmi előírások a célok érdekében történjenek, mindenki számára egyértelműek és konzekvensek legyenek.

A legfontosabb hosszú távú célok:

- A táj jellegét meghatározó, különböző kőzetek által kialakított jellegzetes földfelszíni formáknak, a felszíni és felszín alatti vizeknek, a védett növény- és állatfajoknak, életközösségeknek, a jellegzetes

tájképi környezetnek, valamint a történelmi múlt emlékeinek megóvása, fenntartása.

- A reliktum és védendő társulások megőrzése, különös tekintettel a Nagy-Eged szubmediterrán-kontinentális hatás alatt álló bokorerdőire, melegkedvelő tölgyeseire, sztyeppréteire, sziklagyepeire, a Tárkányi-medence keleti peremén lévő (Miklós-völgy, Ostoros-völgy, Gazsi-lápa, Tó-lápa) kontinentális erdőssztyepp társulásokra, a Bikk-bérc – Cseres-tető eocén bükköseire, melegkedvelő tölgyeseire, a bükkzsérci Kerek-domb Galambosi-rétek hegylábperem löszvegetációjára.
- A védett növény- és állatfajok, életközösségek megőrzése, életfeltételeik zavartalanságának és fennmaradásuknak a biztosítása, különös tekintettel a következő fajokra: rigópohár (*Cypripedium calceolus*), pókbangó (*Ophrys sphegodes*), leány- és fekete kökörcsin (*Pulsatilla grandis*, *P. pratensis* ssp. *nigricans*), Janka tarsóka (*Thlaspi jankae*), piros kigyószisz (*Echium russicum*), törpemandula (*Amygdalus nana*), homokivértő (*Onosma arenaria* ssp. *tuberculata*), zöldes kigyókapor (*Silva peucedanoides*), tarka kosbor (*Orchis tridentata*), ál-olaszsáska (*Paracaloptenus caloptenoides*), nagy hörcsincér (*Cerambyx cerdo*), farkasalmalepke (*Zerynthia polyxena*), nyugati nagy mustárlepke (*Leptidea morsei major*), nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*), nagypettyes hangyaboglárka (*Maculinea arion*), pannon tarkalepke (*Melitaea telona*), sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*), magyar tavaszi fésűsbagoly (*Dioszeghyana schmidtii*), pannon gyík (*Ablepharus kitaibelii fitzingeri*), kígyászölyv (*Circaetus gallicus*), békászó sas (*Aquila pomarina*), császármadár (*Bonasia bonasia*), fehérhátú fakopáncs (*Dendrocopos leucotos*), denevérek (*Chiroptera*).
- A kialakult tájhasználati formák, a természetes táji és kultúrtörténelmi értékek, a természetközeli gazdálkodási módok megőrzése és elősegítése, kiemelt tekintettel a hagyományos művelésű gyümölcsösökre.
- A természeti értékek feltárását, megőrzését szolgáló kutatási tevékenységek feltételeinek biztosítása, a környezettudatos magatartás javítását szolgáló oktatási, nevelési, bemutatási feltételek fejlesztése.

4. Természeti értékek

4.1. Vegetáció és flóra

A védelemre tervezett területen feltérképezett fontosabb természetes növénytársulások száma: 23, amelyből 2 fokozottan védendő, unikális társulásnak

számít. Ezek a társulások a *tatarjuharos lösztölgyesek* (*Aceri tatarici – Quercetum*), amelyek a ritkaságuk, vegetációtörténelmi jelentőségük és védett növényfajaik miatt a legfőbb természeti értékeink közé tartoznak. A tervezett bővítésekben előfordulnak töredékes, de szép állományai pl. a felsőtárkányi Miklós- és a felnémeti Ostoros-völgyben, Gazsi-lápadban, valamint a Pincesor fölött. A *nőszőfüves* vagy *eocén sziklai bükkös* (*Epipactio atrorubentis-Fagetum*), amely csak a Bükkben, a hegység déli részein, alacsony tengerszint feletti magasságban (250–500 m), eocén mészkövön fordul elő. Az ősszességében igen kis kiterjedésű, lokális állományokkal (Nagy-Eged, Bikk-bérc, a noszvaji Bükkösetető, Cseres-tető, Leső-hegy) rendelkező társulás reliktumörző szerepe nagy jelentőségű. További, kiemelten védendő társulások az *északi lejtősztyeppréte* (*Pulsatillo-Festucetum rupicolae*) a *lőszpusztaréte* (*Salvio nemorosae-Festucetum rupicolae*) amelyeknek legszebb állományai a bükkzsérci Kerek-domb – Galambosi-rétek, a felsőtárkányi Miklós-völgy, a felnémeti Ostoros-völgy és Gazsi-lápa térségében található. Szintén értékes erdőtársulások a *sajmeggyes bokorerdők* (*Ceraso mahaleb-Quercetum pubescentis*) és a *melegkedvelő tölgyesek* (*Corno-Quercetum pubescentis*), amelyek a hegyoldalak déli lejtésű, sekélytalajú részein, nagy területeken terjedtek el.

A védelemre tervezett területen jelentős fajföldulás következett be azokon a részekeken, ahol a geológiai, geomorfológiai, mikroklimatikus változatosság mellett, az extenzív antropogén behatások is kedvező hatást gyakoroltak a fajok megtelepedésére, a populációk stabilizálására. Ilyen „forró pontoknak” tekinthetők az alábbi területek:

- A Nagy-Eged – Kis-Eged területe jelentős szubmediterrán-kontinentális hatás alatt álló bokorerdői, melegkedvelő tölgyesei, sztyepprétejei, sziklagyepjei unikális értéket képviselnek. Jelentősek a felhagyott szőlők és gyümölcsösök is, elsősorban a vegetáció regenerációja szempontjából.
- A Tárkányi-medence keleti pereme (Miklós-völgy, Ostoros-völgy, Gazsi-lápa, Tó-lápa), ahol kontinentális, erdőssztyepp fajok lépnek fel tömegesen és a kollin öv melegkedvelő tölgyesei érintkeznek a jellegzetes alföldi genezisű élőhelyekkel.
- A Bikk-bérc – Cseres-tető (Síkfükút) eocén mészkövén kialakult edafikus bükkösei, gazdag orchideafldrával.
- A bükkzsérci Kerek-domb – Galambosi-rétek, ahol a hegylábperem löszvegetációja érintkezik az eocén mészkő tipikus növényzetével.

Piros kigyószisz (Fotó: Juhász Róbert)

4.2. Fauna

A védelemre tervezett terület változatos tájhasználat, mozaikos elrendeződésű és a természeteshez közel álló vegetációja révén sok védett és fokozottan védett fajnak biztosít élőhelyet. Ezeknek a fajoknak, populációknak a megőrzése azon múlik, hogy a jelenlegi táji, illetve vegetációs struktúrát hosszú távon lehet-e biztosítani.

A hegység belső tömbjében élő ragadozó madaraknak kizárólagos táplálkozó-területeit jelentik a hegylábi, változatos elrendeződésű nyílt élőhelyek. Ezeknek a fajoknak a hosszú távú védelme nem oldható meg a hegységelőtéri területek védelme nélkül. A védelemre tervezett területen is költ több fokozottan védett faj [*kígyászölyv* (*Circaetus gallicus*), *békászó sas* (*Aquila pomarina*), *darázsölyv* (*Pernis apivorus*)].

A fokozottan védett hüllők közül a Bükkalja legjelentősebb *pannon gyík* (*Ablepharus kitaibelii*) populációja az Eged száraz, meleg sziklagyepeiben, bokorerdő szegélyein él.

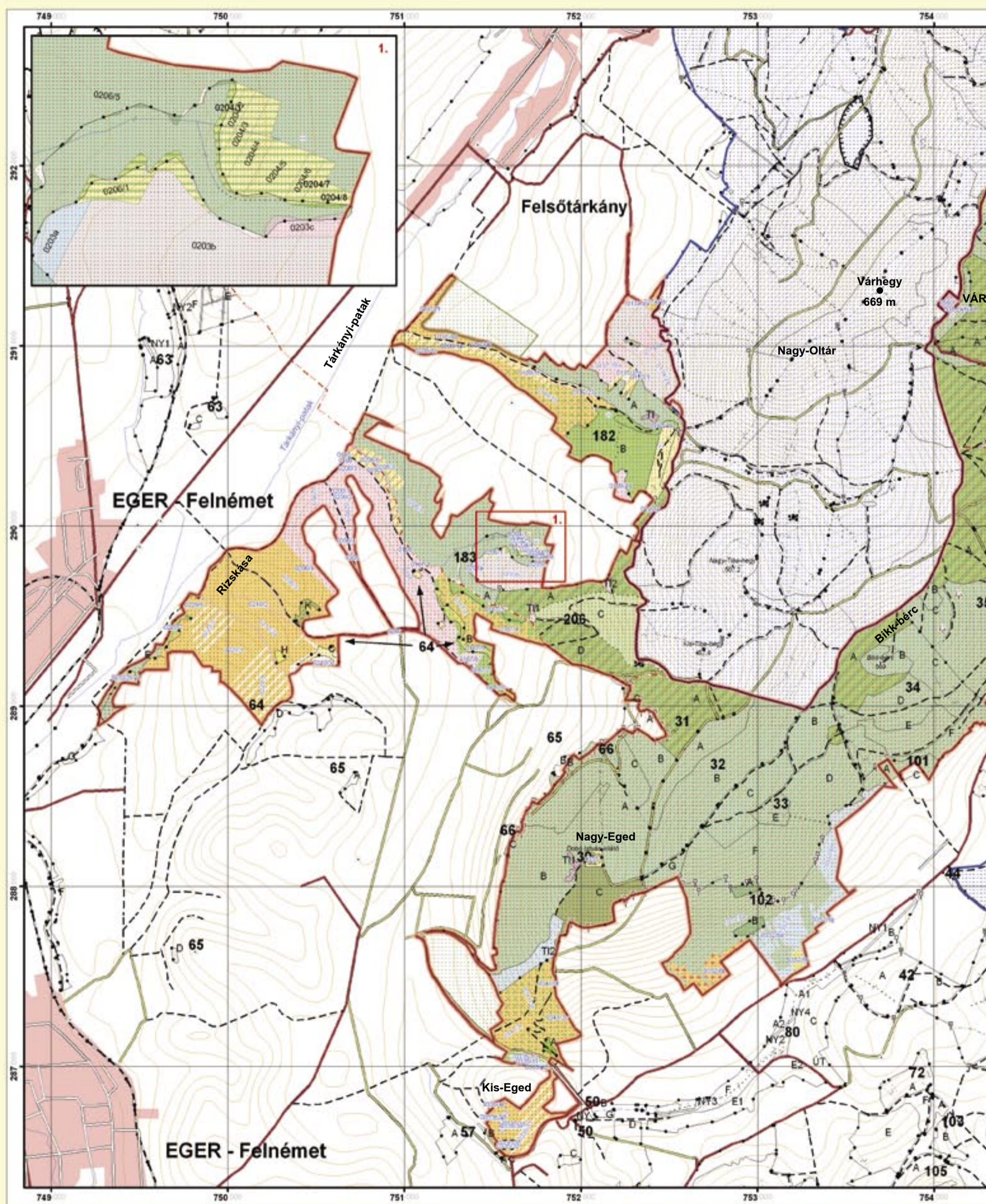
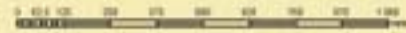
Az üdébb sztyeppréteken, félszáraz gyepeken a magyar aszaton fejlődik egy Kárpát-medencei endemizmusunk: a *pannon tarkalepke* (*Melitaea telona*). A legjelentősebb bükki populációja található a felsőtárkányi-felnémeti gyepeken. A tatarjuharos lösztölgyesek fokozottan védett *magyar tavaszi fésűsbagoly* lepkéje (*Dioszeghyana schmidtii*), a *kőkénycserjések sárga gyapjasszövője* (*Eriogaster catax*), vagy az egedi sziklagyepek, sztyepprétek *árolaszsáskjája* (*Paracaloptenus caloptenoides*) szintén a terület értékes faunáját gazdagítják.

A Bükki Nemzeti Park tervezett nyugati részének természetvédelmi kezelési kódok és kódok

Természetvédelmi kezelési kódok és kódok

Készült a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság által kiadott térképről, a Földmérési és Távérzékelési Intézet MNT-1 szabvány (2014. évi módosítás) alapján. A térkép a Földmérési és Távérzékelési Intézet MNT-1 szabvány (2014. évi módosítás) alapján készült.

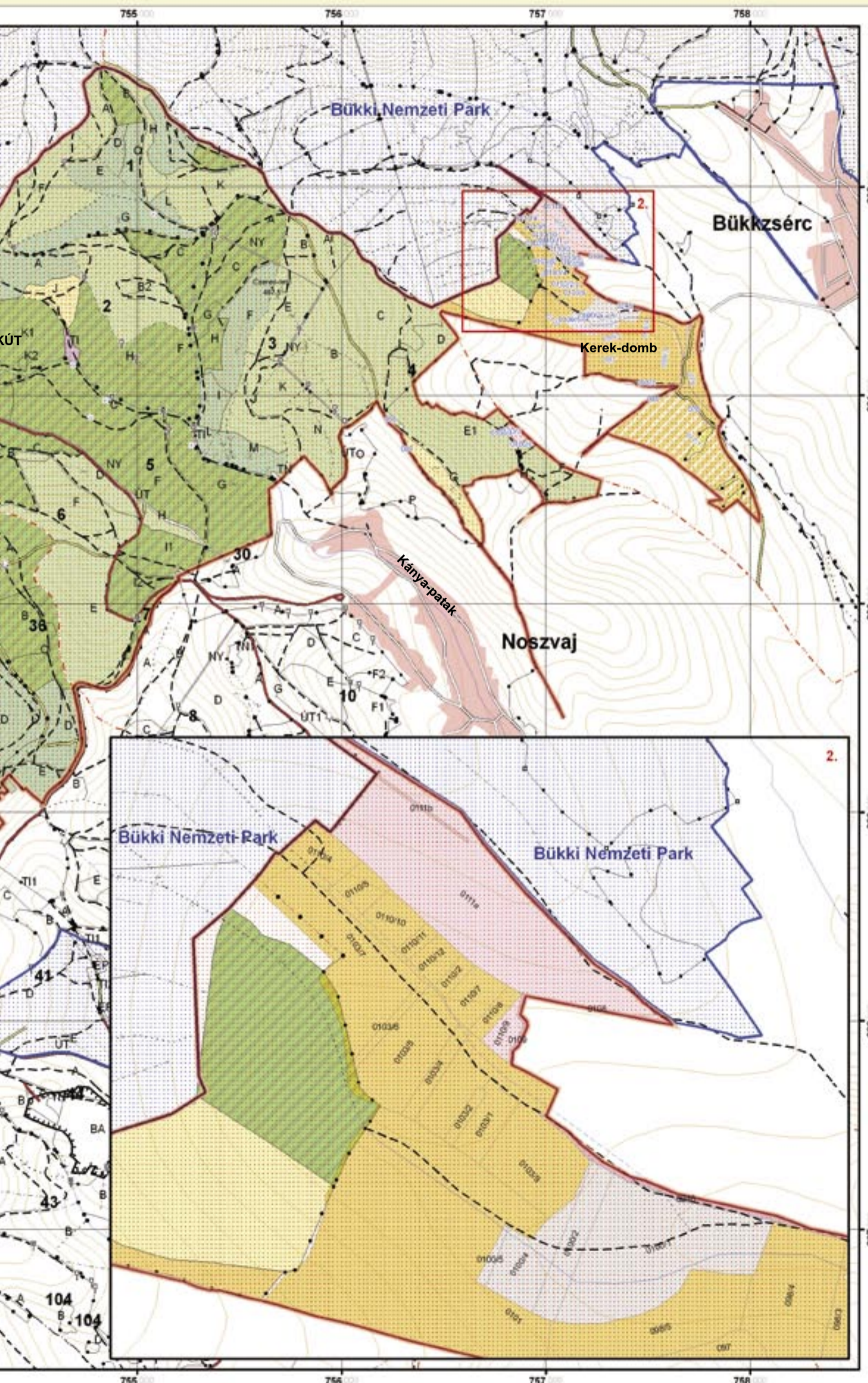
M 1 : 20 000
1 cm = 200 méter

területi bővítésének területe

kezelési javaslatok

Működési (2019 FOM) terv: 24-2020H; Magyar Hírelérési Szolgálat CTA-01 adatbázisa (201909) nyit. számú engedélyre

JELMAGYARAZAT

- Geodéziai vízszintes állapont
- Barlang
- Forrás
- ⊥ Határolási oszloppal
- ⊥ Határolás
- ⊥ Kút
- ⊥ Szikla
- Erdői és mezői út
- Ösvény
- Gemic
- Köszölkös vízfolyás
- Ábrészet
- Erdővázlat
- Erdőtag
- Állományrész
- Völgy
- Patak, vízfolyás
- Műút
- Ötátlós út
- Kőtelephatár
- Székhely
- Bányaterület

kezelési kódok és kezelési javaslatok

- A1 - fakitermelés nem folytatható
- A2 - fakitermelés a természetvédelmi cél érdekében érdeklődésben folytatható
- B1 - végleges szennyművelés kezelhető, fakitermelés csak a folyamatos erdőborítás mellett folytatható
- B2 - a jelenlegi állomány szerkezetátalakítása után végleges szennyművelés nem kezelhető
- C1 - a védett természeti területekre vonatkozó hatályos jogszabályok alapján végleges erdőgazdálkodás folytatható, de az erdőterület egy része hosszú távon fenntartandó (hegykőfejő-csoport)
- C2 - a védett természeti területekre vonatkozó hatályos jogszabályok alapján végleges erdőgazdálkodás folytatható
- C3 - a jelenlegi állomány szerkezetátalakítása után a védett természeti területekre vonatkozó hatályos jogszabályok alapján végleges erdőgazdálkodás folytatható
- D - jelenlegi állapotban fenntartandó
- E - rekonstrukció szükséges
- F - a természetes szubsztrátum megőrzésénél nem szükséges
- G - felzárkólandó
- H - egyévi vagy évelő szántóföldi kultúrák termesztése
- I1 - hagyományos gyepkezelési technológiák alkalmazása
- I2 - hagyományos gyepkezelési technológiák alkalmazása, nagy gyomnövekedés, ártóanyagok telepítése az évszakoként
- I3 - hagyományos gyepkezelési technológiák alkalmazása, ivóvíz/nyitókák
- I4 - erdő-gyep mozaik fenntartása
- K - művelési ág váltását követően gyepként kezelendő
- L - művelési ág váltását követően erdőként kezelendő
- M - szőlő termesztés

tervezési terület

- védelemre tervezett terület
- megőrzendő terület
- védett természeti terület

5. Kezelési előírások

A természetvédelmi célkitűzésekben megfogalmazott célok elérése érdekében a kezelési terv előírásokat fogalmaz meg. Ezek az előírások általános érvényűek a területek használata során, azonban a természetvédelmi cél elérése érdekében 10 évente felül kell vizsgálni azokat. Az alábbiakban azokat a legfontosabb tervezett kezelési előírásokat mutatjuk be, amelyek bizonyos megkötéseket jelenthetnek a gazdálkodás szempontjából.

5.1. Természeti értékeket érintő előírások

a) Élőhelyek és élettelen környezetük kezelése, fenntartása

- Az edafikus gyepek (sziklagyepek, sztyeprétek, lejtősztyepek, löszgyepek) kiemelt védelme gazdálkodási, turisztikai és sporttevékenységek korlátozásával.
- Felsőszár gyeptípusoknál az ideális természetvédelmi állapotot meg kell határozni és élőhely-rekonstrukcióval, hagyományos gazdálkodási módok alkalmazásával kell a célállapothoz eljutni, illetve azt fenntartani. A beavatkozások típusa az élőhely adott állapotából kiindulva lehet cserjeirtás, szárazítás, kaszálás, legeltetés, esetlegesen mozaikos elrendezésű, természetvédelmi célú égetés.
- Üde gyepek, mocsarak kezelésénél az ideális természetvédelmi állapotot meg kell határozni és élőhely-rekonstrukcióval, hagyományos gazdálkodási módok alkalmazásával kell a célállapothoz eljutni, illetve azt fenntartani. A beavatkozások típusa az élőhely adott állapotából kiindulva lehet cserjeirtás, kaszálás. Minden esetben szükséges a stabil vízháztartás kialakítása.
- Edafikus erdők esetében a természeteshez közel álló kormegoszlás és állományszerkezet elérése és fenntartása a cél.
- A zonális erdőtürsülásoknál a hosszú távon elérendő cél a természeteshez közel álló kormegoszlás és állományszerkezet kialakítása és fenntartása az ezt figyelembevevő gazdálkodás mellett.
- Az invázió, agresszíven terjedő özönnyvények terjedésének megakadályozása minden élőhelytípusban általános kezelési elvárás.

b) Fajok védelme, fenntartása

- A védelmi beavatkozások szempontjából kiemelt jelentőségű fajoknál az élőhelyükön speciális beavatkozásokra lehet szükség:

c) Agresszív fajok állományszabályozása

- Az agresszíven terjedő tájidegen fajok visszaszorítása az erdő- és mezőgazdasági technológiák megfelelő alkalmazásával és megfelelő terület-használattal (bálványfa, akác, aranyvessző, selyemkóró, parlagfű).

d) Egyedi tájértékek, táji értékek védelme és fenntartása

- A kultúrtörténeti jelentőségű táji emlékek (tufapincék, hagyományos művelésű gyümölcsösök, kőgaradók, a Várkúti Turistaház és az ott lévő kegyhely – Lourdes-i barlang és Mária-szobor -, Isaák Gyula turistaház) fenntartása, karbantartása, rekonstrukciója kívánatos.

5.2. Mezőgazdálkodás

a) Szántóföldi gazdálkodás

- A szántóterületek mezőgazdasági művelése az eddigi művelési módok és technológiák alkalmazása és az eddig termesztett haszonnövény fajok és fajták használata mellett tovább folytatható.
- A szántók melletti mezsgyék, sövények, útszegélyek területén a vegyszerhasználatot kerülni kell.
- A termőföldön nem mezőgazdasági termelésből származó anyagot tárolni nem lehet.

b) Rét, legelőgazdálkodás

- A gyepek égetése az arra előkészített, vastag fűavartól megtisztított területeken, csak természetvédelmi kezelési célból, a gyepek stabilizációja érdekében, kizárólag a vegetációs időszakon kívül végezhető. A gyepek közül az égetéses kezelést csak a felsőszár gyeptípusoknál lehet alkalmazni.
- A gyepek művelési ágú területek a gyeptípushoz igazodó természetvédelmi céllal összhangban lévő gazdálkodási módok keretében hasznosíthatók. A felsőszár, irtás eredetű gyepeknél a hasznosítás a gyepek megfelelő szukcessziós állapotban és faji összetételben való megőrzése a cél. Ennek elérése lehet élőhely-rekonstrukciós beavatkozás keretében, vagy „enyhébb” természetvédelmi célú kezeléssel (szárazítás, gyomirtó kaszálás, kecskével történő kontrollált legeltetés, előkészített égetés), vagy hagyományos gazdálkodási formákkal (legeltetés, kaszálás). Az üde gyepeknél a kaszálásos hasznosítást kell alkalmazni.
- A legeltetéses gazdálkodással kapcsolatos legelő-berendezések létesítése a természetvédelmi kezelővel előzetesen egyeztetett módon történhet.
- A védett, veszélyeztetett faj(ok) termő/élőhelyein az adott faj(ok) életfeltételeit biztosító gazdálkodásra vonatkozó területi és/vagy időbeli korlátozás rendelhető el a szükséges mértékben.
- Gyepterületen gépi munkát csak szilárd, száraz talajon szabad végezni, csak természetvédelmi szempontból kedvező kaszálási módszerek és technológiák alkalmazhatók.

c) Kert, szőlő, gyümölcsültetvényeken való gazdálkodás

- A felhagyott, kisparcellás, kaszált aljú gyümölcsösök hagyományos jellegű műveléssel lehetőség szerint fenntartandók. A faj és fajta használatnál figyelembe kell venni a helyi, táji adottságokat, tradíciókat. Törekedni kell a tájfajta alkalmazására. Lehetőség szerint a biogazdálkodás kritériumainak megfelelő hagyományos gazdálkodás lenne kívánatos.
- A jelenleg szőlővel betelepített területeken a szőlőművelés, az ahhoz szükséges technológiával folytatható. A technológiák megválasztásánál előnybe kell részesíteni a talajvédő technológiákat.

d) Állattenyésztés, különös tekintettel a régi magyar háziállatfajták fenntartására.

- A területen a legeltetést a régi magyar háziállatfajtákkal kell megvalósítani.
- Az állatlétszám kialakításakor figyelembe kell venni a természetvédelmi szempontokat, a megfelelő számú állat állomány és legeltetési mód alkalmazásával.

5.3. Erdőgazdálkodás

- A tervezési területen minden esetben a termőhelyen kialakuló természetes társulásnak megfelelő, őshonos fajokból álló célállományok elérése a hosszú távú cél.
- Erdőállomány típusok arányának meghatározásánál a természetes vegetáció szerinti erdőtürsüléseket kell figyelembe venni.
- Hosszú távon az invázió, illetve az adott termőhelyen nem őshonos fajok állományait a termőhelynek megfelelő, őshonos fajú állományokra kell lecserélni.
- A nem őshonos fajokból álló erdőállományok esetében az erdőfelújítás csak a termőhelynek megfelelő őshonos fajokkal, szerkezetátalakítással végezhető.
- Az őshonos fajokból álló erdőállományokban olyan beavatkozások tervezhetők, amelyekből az erdő természetességi állapotának javulása várható. A beavatkozások hosszú távú célja – a folyamatos erdőborítottság fenntartása mellett – az adott termőhelyre jellemző optimális fajösszetétel, a változatos kor- és térszerkezet kialakítása.
- A védendő erdőtürsülések állományainak kezelése a természeteshez közeli, önfenntartó, stabil faállomány-szerkezet kialakítása és az itt előforduló védett fajok védelme érdekében történhet.
- Nevelővágások tervezése és végrehajtása során az elegyfajok, a száradó, az odvas, a „bőhőncösödő” faegyedek és az erdőszegélyek kíméletével a természetközeli állományszerkezetű erdőkép kialakítására kell törekedni.

Sajmeggyes bokorerdő ősszel (Fotó: Baráz Csaba)

- Az erdőgazdálkodási tevékenység tervezése és végrehajtása során meg kell felelni annak a szempontnak, hogy az erdőállományokban az őshonos fajok erdőrézlet területén található teljes fatérfogatának minimum 5%-a álló és fekvő holtfaaként legyen jelen a területen.
- A véghasználatok során általános irányelv, hogy az erdőrézletben becsült teljes fatérfogat minimum 10%-a hagyásfák, hagyásfa-csoportok formájában visszahagyandók, melyek konkrét helyét és mennyiségét az erdőgazdálkodó és a természetvédelmi hatóság bevonásával kell meghatározni.
- A tervezési területen vegetációs időszakban növedékfokozó gyérfítés és véghasználatok nem végezhetők.
- A kitermelt faanyag felszáraz, száraz és sziklagyepeken keresztül nem közelíthető. Ezekben a területeken rakodó nem létesíthető.
- A tisztások karbantartását természetvédelmi célból a természetvédelmi kezelő is elvégezheti a gazdálkodóval egyeztetett módon.

5.4. Vadgazdálkodás

- A nagyvadállomány létszámának szabályozása a természeteshez közeli, önfenntartó, stabil faállomány-szerkezetű erdőállományok felújulását biztosító mértékig.
- A terület vadeltartó képességének megfelelő vadállomány fenntartása a nagyragadozók állományszabályozó szerepének figyelembevételével.
- A vadászati létesítmények elhelyezését a természetvédelmi kezelővel és a természetvédelmi hatósággal előzetesen egyeztetni szükséges.
- Vadföld létesítésére kizárólag szántó művelési ágú földterületen kerülhet sor.
- Tájidegen vadfajok tervezési területre történő telepítése, illetve ottani állományuk növelése sem vadaskerti, sem egyéb úton történő betelepítéssel nem engedhető meg.

5.5. Turizmust érintő kezelési előírások

Sport- és tömegrendezvények

- A hegyikerékpáros versenyek számára csak a mezőgazdasági, erdészeti célú szállító utakat, vagy azoktól magasabb rendű utakat lehet engedélyezni, védett területen csak szigorú korlátozások mellett. Egész évben használható downhill pályát csak a nemzeti park területén kívül lehet kijelölni.
- Paplanernyőzés és sárkányrepülés csak az Eged-hegy kiindulólhelytől dél, délnyugati irányok közötti sávban engedélyezhető.

Békászó sas (Fotó: Juhász Róbert)

Farkasalmalepke (Fotó: Juhász Róbert)

Nagy hörcsincér (Fotó: Juhász Róbert)

Jelen kiadvány a Zöld Horizont melléklete

Felelős kiadó:
Duska József igazgató

Bükk Nemzeti Park Igazgatóság
ISSN 1788-2567

A szöveget írta és összeállította:
Ilonczai Zoltán, Juhász Róbert

A melléklet megjelenését
támogatta a MOL Nyrt.

Ragadozómadár-mérleg a Bükkben

A Bükki Nemzeti Park alapítását követően szembesültek a szakemberek azzal a ténnyel, hogy a hegység kiemelkedően fontos és veszélyeztetett természeti értékeiről, a ragadozó madarokról nem állnak rendelkezésre pontos adatok. A gerinces-zoológiai értékek felmérését és védelmét az időközben megalakult Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Bükki helyi csoportja az állami természetvédelemmel közösen vállalta fel. Az elmúlt, több mint 30 év során kimagasló eredmények születtek e munka kapcsán, amelyet a jelenlegi állapot bemutatásával szemléltetünk.

Fotó: Kovács András

A hegység rejtett életű, ritka táplálékspecialistája a **kígyászölyv** (*Circaetus gallicus*). Fészkének megkeresése talán a legmunkaigényesebb a fokozottan védett fajok közül, hiszen fagyöngybe építi testméretéhez képest igen kicsi fészket. Ráadásul tavaszi érkezését követően nagyon keveset mozog, költőhelyét rejtve közelíti meg, megnehezítve ezzel a madarászok munkáját. Hosszú időbe telt, amíg a hegység területén lévő 5-6 fészkek helyét felfedeztük, és a szükséges védelmi intézkedéseket megtehetjük. Madarunk azok ritka fajok egyike, melynek fészkelő állománya az elmúlt időszak alatt jelentősen nem változott – annak ellenére, hogy a hazai állomány összességében némileg csökkent.

Izgalmas feladat volt az évek során a valódi sasok (*Aquila*) ku-

tatása, védelme. Jelen időszakban mérlegelik a rendszertan kutatói, hogy átsorolják ebbe a kategóriába a Dél-Európában gyakori, nálunk kifejezett ritkaságnak számító **törpesast** (*Hieraetus pennatus*). E faj sajnos jelenleg bizonyítottan nem költ a Bükkben, pedig a 80-as években 3 fészket ismertünk a hegységben. Az utóbbi időben vannak biztató jelek arra nézve, hogy újra megtelepszik nálunk.

A **békászó sas** (*Aquila pomarina*) Európa jellegzetes, vonuló ragadozó madara, melynek jelentős állományai élnek a Kárpátokban, Lengyelországban és a Baltikumban. Magyarországon kifejezetten ritka, csupán középhegységeinkben él kisebb állományuk. Részben fészkeinek felkutatására irányult a hegységben a ragadozómadár-fészkek téli feltérképezése, kataszterezése,

melynek kapcsán az idők során több, mint 1,5 ezer fészkek adatait rögzítettük. E munka és tavaszi „kiülések” járultak hozzá, hogy felfedezzük a hegység 10-11 békászósas „revierjét” (ez a '90-es években volt). Jelenleg 7 párról van tudomásunk, melyek egy része a hegység peremterületein fészkel. Ez hazai viszonylatban jelentős állománynak számít.

E fajnál egy jelentős aktív természetvédelmi program folyt a 80-as, 90-es években amely a természetes körülmények között elpusztuló kisebbik fióka megmentésére irányult. A program intenzív 10 éve alatt sikerült kidolgozni a fiókamentés vélhetően legsikeresebb technológiáját és alkalmazni a faj hazai elterjedési területén.

A hazai ragadozómadár-védelem zászlóshajója (a kerecsen mellett) a **parlagi sas** (*Aquila heliaca*). Régóta ismert jelenléte a hegységben, de az első állományfelmérés a nemzeti park időszakában történt. A 80-as évek elején még mindössze 2 pár fészkelhetett, majd a 90-es évek elejétől További költőpárok jelentek meg – számuk 5 párban maximalizálódott. Sikerült minden esetben gondoskodni a területi védelemről, melyben partnerek voltak az erdőgazdaságok is. A bükki állományból mindössze egy pár költözött ki a zsákmányszerzés szempontjából kedvezőbb adottságú perem-

területre. Sajnos a költések még jelenleg is veszélyeztetettek, ennek következménye hogy az ötből egy-két pár költése szinte minden évben sikertelen.

Veszélyeztettség szempontjából nappali ragadozó madaraink közül a múltban legvesélyeztetettebb a **kerecsen** (*Falco cherrug*) volt. Mint köztudott, a '70-es években mindössze kb. 30 pár fészkel az ország területén, kizárólag hegyvidékeken, ahol fészkeiket rendre kifosztották. A Bükkben a '90-es évek közepéig évente 6-7 ismert kerecsenfészkek volt, melyek egy részét – az őrzések bevezetéséig – szintén rendre kifosztották. Az őrzések sikerességére néhány bükki példa: 1980-tól a veszélyeztetett és nem őrzött fészkek 13 esetből mindössze két költésnél jártak eredménnyel (mindkét esetben 2-2 fióka repült). Ezt követően

összesen 36 esetben szerveztünk éjjel-nappali folyamatos őrzést az egész költési időszakra, ezek eredményeként összesen 101 ke-recsensúlyom fióka repült a bükki fészkekből.

Nem kis mértékben e munkának köszönhetően indult meg a faj terjeszkedése, az állomány növekedése hazánkban, de a Kárpát-medence más területein is. Utóbbi tény bizonyítja többek-között egy a Bükkben fiókaként gyűrűzött és Szlovákiában párba állt, jelenleg 27 (!) éves példány, amely szlovákiai élőhelyén rendszeresen sikeresen költött. Az ezredfordulót megelőzően hegységeinkből eltűnt a faj, de a hazai állomány hatszorosára növekedett.

Ezzel egy időben megkezdődött a 60-as években eltűnt **vándorsúlyom** (*Falco peregrinus*) visszatelődése hegységünkbe. E faj szintén „nem felejtett”, hiszen a 40 évvel ezelőtti élőhelyeit foglalta el. Fészekörzéssel és más módszerekkel próbáljuk ezt az imponáns ragadozót is megóvni legjelentősebb kompetitorától, az embertől. Ragadozómadár-védelmi, -kutatási munkánk a jövőben is elvárt, kötelező feladat úgy a hazai természetvédelmi törvények, mint az Európai Unió előírásai miatt. Bízunk benne, hogy a jövő legalább annyi sikert és örömet hoz, mint az elmúlt időszak.

Szitta Tamás főtanácsos – BNPI

Fotó: Kovács András

Fotó: Kovács András

Fotó: Kovács András

1. kép: Vándorsúlyom
2. kép: Törpesas
3. kép: Parlagi sas
4. kép: Békászó sas
5. kép: Kis csér
6. kép: Kacagócsér bíbicekkel
7. kép: Vékonycsőrű víztaposó
8. kép: Vékonycsőrű víztaposó

Madár-faunisztikai érdekességek a Bükkaljáról

5

Fotó: Fitala Csaba

6

Fotó: Fitala Csaba

A tájegység madárfaunája két új fajjal gazdagodott 2008 eddig eltelt időszakában. Az utóbbi hónapokban két – eddig még a Bükkalján nem észlelt – csérfaj vetődött el vidékünkre; a kis csér (*Sterna albifrons*) és a kacagócsér (*Gelochelidon nilotica*).

A fokozottan védett kis csér ritka fészkelőnk, mely napjainkban elsősorban a Dráva kavicszátonyain költ. Korábban alkalmilag megtelepedett egyes alföldi szikes- és halastavakon, valamint a Duna kavicszátonyain is. Tavasszal (május,

június eleje) és ősszel (augusztus, szeptember első fele) kis számban vonul át hazánkon. A Hórvölgyi-víztározónál, 2008. május 4-én megfigyelt öreg, nászruhás példány előfordulása a faj tavaszi vonulási időszakába illeszkedik.

A kacagócsér hazánkban ritka, de rendszeres átvonuló. Évtizedekkel ezelőtt néhányszor költött is nagyobb tavainknál (Fertő, Balaton, Kelemen-szék). Napjainkban szezonális mozgalmi során, május eleje és augusztus vége között mutatkozik, főképpen szikes mocsaraknál, ill. halastavaknál. A képen látható adult, nászruhás madár 2008. augusztus 23-án ugyancsak a Hórvölgyi-víztározónál került szem elé, ahol még másnap is megfigyelhető volt.

A két új jövevényrel az eddigi kettőről (küszvágó csér, lócsér) négyre nőtt a Bükkalján előforduló csérfajok száma.

Az időrendben harmadik említésre kíváncsi esemény a szintén vizes élőhelyekhez kötődő vékonycsőrű víztaposó (*Phalaropus lobatus*) felbukkanása volt. Ez

az Eurázsia (és Észak-Amerika) tundravidékein fészkelő madárfaj az Alföld és a Dunántúl nagyobb állóvizein, leeresztett halastavakon, cukorgyári ülepítőkön, trágyaszikkasztókon rendszeres, de kis számú őszi (augusztus-szeptember) és szórványos tavaszi (május-június) átvonuló.

A Bükk-vidéken viszont meglehetősen ritka vendégnek számít e sajátos szaporodás-biológiájú parti madár. A Hórvölgyi-víztározón, 2008. augusztus 28-a és szeptember 3-a között megfigyelt, első éves példánynak „köszönhetően” e faj negyedik előfordulását jegyezhetjük fel a régióban.

(A fajok hazai státuszának ismertetése az alábbi irodalom felhasználásával történt: *MME Nomenclator Bizottság (2008): Magyarország madarainak névjegyzéke. Nomenclator avium Hungariae. Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, Budapest, 2008*)

Fitala Csaba
örkerület-vezető – BNPI,
Nyugat-Bükk Tájegység

7

Fotó: Fitala Csaba

Fotó: Fitala Csaba

1. kép: Szalakótaodú ellenőrzése
2. kép: Madárszedés
3. kép: Madárgyűrűzési bemutató
4. kép: Szalakótafiókák gyűrűzése
5. kép: Jégmadár
6. kép: Madármegfigyelésen a Nagy-Hanyispusztán

Természetvédelmi kutatótábor Dél-Hevesben

Az idei évben 17. alkalommal rendezték meg a „Dél-hevesi természetvédelmi kutató tábort”, mely 1992-től működik Pély, illetve Tarnaszentmiklós táborhelyen. A tábor alapítása Ambrus Béla nevéhez fűződik, aki az első éveken szervezte a tábort ifjú madarászok segítségével. Béla jelenleg is meghatározó szereplője a helyi madárvédelemnek. A tábort jelenleg az Üröm Egyesület és a BNPI működteti.

A tábor célja, hogy a dél-hevesi régiót reprezentáló mintaterületen az élőhelyek és a rajta élő jellemző fajcsoportok állapotát és gyakoriságát vizsgálva a veszélyeztető tényezők felderítésével, illetve védelmi programok kidolgozásával elősegíthessük megővését.

1993-tól Heves megye délnyugati részén 30 000 ha kiterjedésű mintaterületen végzünk monitoring-vizsgálatokat több fajcsoport és az élőhelyeket jellemző paraméterek vonatkozásában. A monitorozással érintett területet 2003-ban mintegy 90 000 ha kiterjedésre növeltük. Munkánk során 16 madárfaj vonatkozásában végzünk fészkek és revier térképezést a teljes mintaterületen.

Egyéb, kiegészítő tevékenységek:

- szalakótaodúk ellenőrzése, gyűrűzés,
- hamvas rétihéja fészkek felkutatása, fészkek védelme,
- költőládák kihelyezése vércsék számára,
- ugartyúk állomány felmérése,

- gyöngybagoly-felmérés a környező települések templomaiban,
- diavetítések, vetélkedők stb.

A tábor résztvevői megismerkedhetnek a dél-hevesi régió természeti értékeivel, szakmai vezetők irányításával bekapcsolódhatnak a folyamatban lévő kutatási programjainkba, valamint megismerkedhetnek a természeti környezetünkkel való együttélés etikai normáival. Így jelentős szerepet kap a résztvevők természetvédelmi szemléletű tudatformálása is.

A táborban évente 25–30 fő vesz részt, zömmel középiskolai tanulók, egyetemi, főiskolai hallgatók, szakmai vezetők.

Tóth László
tájegységvezető – BNPI,
Dél-hevesi Tájegység

Fotó: Kovács Károly

Rendhagyó nyári napközi a tenki ökoiskolában

A Bükki Nemzeti Park Igazgatóság és a Magyar Madártani Egyesület munkatársai a tenki ökoiskolában „madarászsuli” szerveztek júliusban az ökonapközis tanulók részére. A gyerekek előadás és játékos csapatverseny keretében megismerkedhettek a környezetünkben élő madarakkal és azok életmódjával. A játékos feladatokat követően a kisiskolások bepillantást nyertek a madárgyűrűzés rejtelmeibe is. Az iskola parkjában felállított hálók segítségével a madárbefogás és a madárgyűrűzés technikáját figyelhették meg. A gyermekek számára nagy élményt jelentett közelről megfigyelni a madarakat.

Rausz Rita
– MME Bükki Helyi Csoportja

Fotó: Rausz Rita

Fotó: Rausz Rita

Madárgyűrűző táborban jártam

A természetvédelmi táborok célja, hogy az azonos érdeklődési körű embereket összehozza és segítse a természetvédelemben dolgozók munkáját. A laskói madarásztábor – a Bükki Nemzeti Park Igazga-

tóság Dél-Hevesi-Tájegységében – 15 évvel ezelőtt indult és már az első években is óriási sikert aratott. Vannak olyan táborlakók, akik tinédzserként kezdték el a madarászkodást, mára már sokuknak családja

van, így egyre bővül a táborozók száma. Idén egészen a hároméves kortól a negyvenöt éves korig voltak jelen.

A tábor feladata, hogy a hálóba került madarakat meghatározzák és gyűrűvel lássák el. Miután egy-egy egyed meggyűrűztek, rögzítik az adatait. Ez segíti a madarászok hosszú távú munkáját is. A befogás és gyűrűzés menete a következő: a felállított hálókat általában óránként ellenőrzik, és ha madarat találnak a hálóban, óvatosan kiszabadítják őket és a táborban meggyűrűzzük.

A tábor egy hétig tart, ez idő alatt megannyi fajjal találkozhatunk, és nagyon sok mindent tudhatunk meg a madarokról.

A tábor összekovácsolja a

természet szerető felnőtteket és gyerekeket egyaránt. Ezek a programok nagyon jó hangulatban telnek. Sátorozásról lévén szó, a körülmények viszonylag nomádok, ami csak fokozza a hangulatot. Esténként a táborlakók tábor tüzet raknak (itt készül a vacsora), azt körülülve beszélgetnek és közben jó barátokat szereznek. A tábor minden érdeklődő előtt nyitva áll, de főleg a fiatalabb korosztályt célozza meg, mert talán ez a legnagyobb módja a környezettudatos nevelésnek. A tábor végére mindenki élményekkel gazdagodik. Az esemény idén ünnepelte tizenötödik születésnapját, ami szintén azt mutatja, hogy a munka fontos és eredményes, tehát érdemes folytatni.

Becsei Petra – táborozó

Fotó: Tóth László

Fotó: Tóth László

Fotó: Rausz Rita

Hucul ösvény

A kistermetű hucul teljesítményének mérésére a sportpóniknál bevált ugró és díjlovagló versenyek nem alkalmasak. E lófajta kialakítása során elsősorban a megbízhatóság, a munkakészség, a kezelhetőség és a rendkívül nehéz hegyi terepen való biztonságos járás volt a legfőbb tenyésztési

szempont, ezért a Krakkói Egyetemen kifejlesztettek egy speciálisan erre a fajtára alkalmazható akadályversenyt, amit Magyarországon „Hucul ösvény”-nek neveztek el. Sportot csináltak abból, amire a Kárpátok hegyi útjaihoz szokott, nagy munkabírású kislovat eredetileg használták. Az ösvény egy terepverseny, melyen 16 természetes vagy épített akadály található, amelyek közül sokat semmilyen más versenyen nem láthatunk: billenőpalló, keskeny árok és víz fölötti pallók, lépcsők, rámpák, szűk folyosók.

A Hucul ösvény néhány év alatt nagy népszerűsége tett szert szülőhazájában és a környező, hucultartással foglalkozó országokban is, mint Ausztria, Csehország

és Szlovákia. Magyarország két legnagyobb magántenyészetének (Németh Zoltán – Szigetcsép, Dr. Magyar Gábor – Tahitótfalu) és az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság Jósavfői Törzstenyészetének összefogása eredményeképpen 2008-ban hazánkban először rendeztek egy háromfordulós versenysorozatot. Ennek harmadik, egyben utolsó állomása Jósavfőn a július 26–27-i hétvégén volt, a Gömör–Tornai Fesztivál idején.

A pálya és az akadályok megtervezése, a versenyszabályzat megírása, mint minden új versenytípusnál komoly munkát, sok előzetes egyeztetést igényelt. Szombaton a felnőttek mérték össze tudásukat, 9 páros indult, 16 akadályt 6 kilométeren 42 perc alatt kellett teljesíteniük. Az akadályoknál bírók figyelték, pontozták a lovasokat. Érdekes-

ség, hogy nem a legjobb idő jelentette a győzelmet, mert a szintidőtől bármilyen irányba való eltérést büntetőpont járt. Így történt, hogy a Farkasné Kovács Ilona – Goral Ulrika Boglárka (ANPI) páros, bár hibátlan pályát ment, de túl gyors tempójuk miatt mégis lecsúsztak a dobogóról. Az első helyezést Boros Krisztián Goral Suta (ANPI) nevű lovával érte el. Délután díjgratát és voltige bemutatóval szórakoztatták a közönséget.

Másnap az ifjúsági és gyermek kategóriában 14-en indultak. Ugyancsak 16 akadályt kellett leküzdeniük, a 2 kilométeres távon 10 perc szintidő alatt. A gyermekeknek komoly volt a tét, hiszen egy 2 éves csikó volt a földj. Boldog tulajdonosa Nyéki Csenge Luca (Goral Tincs) lett az ANPI 13 éves versenyzője.

Az eredményhirdetésig sem unatkoztak a nézők: lovas harcművészeti bemutató követte a versenyt a Szentendrei-szigetről érkezett Baranta csapat előadásában, akik az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság tulajdonában lévő hucul lovakat lovagoltak. A rendezvény sikere nem csak a kollégák munkáját dicséri, hanem annak a számos, főként jósavfői önkéntes segítségének is köszönhető, akik arra ügyeltek, hogy a közel 100 résztvevő, bíró, pályaeépítő és önkéntes ételben sem szenvedjen hiányt a három nap alatt. Reméljük, hogy a jól sikerült versenyünk nyomán a Hucul ösvény hazánkban is egyre ismertebbé és népszerűbbé válik.

Trungel László osztályvezető
ANPI, Természetvédelmi
Területkezelési Osztály

7. kép: A Hucul ösvény egyik akadályja

Fotó: Újvárosy Antal

Programok

...volt

Magyar Nemzeti Parkok Hete

(június 9–15.)

Június második hetének országos programjait – a Fővárosi Állat- és Növénykerttel együttműködve – az „Ökoturizmus és természetvédelem” szakmai rendezvénnyel nyitottuk meg Budapesten. Szombaton és vasárnap a margitszigeti Szigeti Sportvarázs rendezvényhez kapcsolódóan – a „zöld forgatóg” keretében, mind a tíz nemzeti park bemutatkozván – játékos vetélkedőkkel, információkkal vártuk az érdeklődőket. Hétfőtől egész héten kedvezményes látogatásokkal, kirándulóprogramokkal, egyedi túralehetőségekkel vártuk látogatóinkat a Bükki Nemzeti Parkban.

Fotó: Baczur János

„Csillagközi barangolás”

(augusztus 16.)

Ritka égi látványosságnak lehetnek tanúi azok, akik kilátogattak ezen az estén a felsőtárkányi látogatóközpontba: az önmagában is gyönyörű nyári égbolton részleges holdfogyatkozást és a Perseida meteorrajt figyelheték meg a felállított távcsövek segítségével. A Hell Miksa Csillagászati Közhasznú Egyesület tagjai meséltek az égi jelenségekről.

Fotó: Czitor Gabriella

„Túra Manó” napközis tábor

(július 28 – augusztus 1.)

A Bükki Nemzeti Park Igazgatóság felsőtárkányi erdei iskolájában 21 kisgyermek töltötte el hasznosan a nyári szünetjének egy részét az első Túra Manó napközis táborunkban. A kis csapat a környéki erdők élővilágával, a madárgyűrés gyakorlatával és többféle kézműves technikával ismerkedett meg az öt nap folyamán. Több alkalommal utaztak erdei kisvasúton, s az Istállóskői-barlangban a vadászó ősemlékével, valamint a barlangi medve nyomaival is megismerkedtek.

Fotó: Császár Zsuzsanna

Fotó: Császár Zsuzsanna

Európai Denevérjéj, „Denevérek közelről”

(augusztus 30.)

Denevérjéj programunkat egy előadással nyitottuk meg, ahol vendégeink megtudhatták, hogy hány denevérfaj él a világon, hol a leggyakoribbak, mivel táplálkoznak, hogyan élnek és miképpen kutatjuk őket. Az est folyamán a hálóval befogott denevérek faji sajátosságait szakemberek ismertették, majd a „kézközelből” való ismerkedést követően visszaengedtük őket a természetbe.

...volt

Fotó: Juhász Orsolya

Természetismereti tábor

Az idei évben még nagyobb érdeklődés kísérte az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság Természetismereti Táborát, melyet a nagyszámú jelentkezőre tekintettel (50 fő) két turnusban rendeztünk meg. Az általános iskolás korú gyerekek az ország különböző pontjairól érkeztek. Helyszín a Szögliget közelében lévő Szalamandra-ház volt. A tábor célja, hogy a gyerekek minél több időt töltsenek a természetben, megismerjék, megszeressék azt, és megtanuljanak vigyázni is rá. Természetesen mindez sok játékkal, terepi programmal „fűszerezve” történt.

Fotó: Juhász Orsolya

Lovas tábor

A Jószafeői Hucul Ménes idén rendezett első ízben gyermekek részére lovas tábort. Nyolc gyermek jött Miskolcra, Szilvásváradról és Velencéről. Vasárnap, érkezés után az első útjuk rögtön az istállóba vezetett, megismerkedtek a lovakkal, megnézték a nyergest. Hétfőtől péntekig a gyerekek délelőttönként lovagoltak, ki-ki tudásszintjének megfelelően osztályban, vagy a kezdők futószáron. A hét második felében az ügyesebbek a Hucul ösvény akadályain (billenő-palló, kapu, magasított-palló) is gyakorolhattak, néhányan még ugrattak is. A gyerekek délutánonként különböző programokon vettek részt: kirándultak a Szádvárra, túráztak a Baradla-barlangban, sétakocsikáztak Jószafeőn, rézkarperecet készítettek kézműves segítségével, a Jószafeő patakjainak vízi állatáit vizsgálták meg mikroszkóppal.

Kézművestábor

Július utolsó hetében nyílt meg a XIV. Jószafeői Kézműves Tábor, színvonalas szüneti elfoglaltságot biztosítva az Aggteleki Nemzeti Park környékén lakó és a területen nyaraló gyerekek, fiatalok számára. Ez évben 54 általános iskolás és 9 óvodás gyermek jelentkezett a napközis jellegű táborba. A program lehetőséget teremtett különböző kézműves technikák (tűzománc, agyagozás, szövés, kosárfonás és ékszerkészítés rézmaratással) elsajátítására. A résztvevők bepillantást nyerhettek az egykori Gömör és Torna megye területére jellemző népi díszítőművészet motívumvilágába is.

Fotó: Kőműves Sára

Fotó: Sz. Tóth Érika

Iesz...

Október 4. – Salgó Natura túra

Megemlékezés a Habitat Világnapról – gyalogtúra a Salgó Natura 2000 területre. Találkozási pont: Salgótarján, Eresztvény buszmegálló. A találkozás időpontja: 9.00 óra. Információ és jelentkezés: Nógrádi Tájegység Iroda, tel.: (32) 413-255.

Október 6. – Állatok világnapja

Ezen a hétfői napon szeretettel várjuk az iskolásokat diavetítéses előadásunkra: „Madárvédelem a Bükki Nemzeti Parkban”. Helyszín: felsőtárkányi Nyugat Kapu Oktató- és Látogatóközpont.

Október 19. – „Erdei levéltár”

Délelőtt a szabadban játékos természetgyűjtő túra és az erdei termékek „életre keltése” a Vöröskő-völgyi tanösvényen – csoportos kisonatozás, túra és kézműves foglalkozás gyermekeknek.

November 9. – „Madárbarát kert” program

Látogatóink előadást hallhatnak a Magyar Madárta-ni Egyesület Bükki 34. sz. helyi csoportjának szervezésében, majd a nálunk telelő madarak etetéséhez madárreteteket készítünk a felsőtárkányi Nyugat Kapu Oktató- és Látogatóközpontban

Iesz...

Állatok Világnapja

Az Állatok Világnapját október 2-án délelőtt ünnepeljük meg a Kúria Oktatóközpontban. A rendezvény során előadáson, kézműves foglalkozáson és játékos terepi programokon vehetnek részt az együttműködő iskolákból érkező csoportok.

Nemzetközi Madármegfigyelő Napok

A korábbi évek hagyományainak megfelelően október első hétvégéjén rendezzük meg a Nemzetközi Madármegfigyelő Napokat. Szeretettel várunk minden érdeklődőt. Helyszín: Perkupa, Bódva-part.

Gyűrűzötábor

Információ és előzetes jelentkezés: Farkas Roland 30/6375-149, 48/506-000, farkasro@yahoo.com.

Őrszolgálati Nyílt Nap

Az október 9-én idelátogató gyerekek az Őrszolgálati Nyílt Nap keretében megismerkedhetnek a természetvédelmi örök feladataival, terepi munkájával és felszerelésével.

Jelentkezés a helyszínen: Kúria Oktatóközpont, 3758 Jószafeő, Táncsics u. 1.

Székely Kinga: Kessler Hubert a barlangkutató. Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság, Jószafeő, 2008

A Kessler Hubert Emlékház megnyitásához kapcsolódóan az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság kiadásában a névadó életéről könyv jelent meg, mely bemutatja a magyar karszt- és barlangkutató e kiemelkedő egyéniségét mint a barlangok feltáróját, a karsztok tudósát, az újító hegymászót, az úttörő könnyűbúvár, az idegenforgalmi szakembert, az építőt, a szervezőt, és mindenekelőtt magát az embert. A 160 oldal terjedelmű kötet szerzője, a barlangok és a barlangkutatók történetének avatott bűvára arra vállalkozott, hogy a száraz életrajzi adatok, tények, dokumentumok segítségével közelebb vigye az olvasót ehhez az érdekes mérnök-természettudóshoz, a szerény, de megalkuvást nem ismerő emberhez, akinek Jószafeő, a Baradla és az Aggteleki Nemzeti Park olyan sokat köszönhet. A könyv műfaját tekintve dokumentumkötet, módszere monografikus, de külön hangsúlyszerepelnek benne a Gömör–Torna-karszt vidékére vonatkozó adatok. A szerző a jelentős mennyiségű, főként kézírati forrás feldolgozásán túl saját élményeire is hagyatkozhatott, hiszen Kesslerrel évtizedeken keresztül személyes és szakmai kapcsolatban volt. A kötet végén Kessler Hubert publikációinak és a vele foglalkozó legfontosabb irodalmak jegyzéke is szerepel. Mivel a bemutatott közel 100 esztendő történelmünk változatos és nemegyszer viharos korszakában zajlott, a természet jelentős átalakítását szenvedett, a közel 300 archiv képpel illusztrált könyv olvasása-megtékingése nemcsak a szakembereknek, hanem a karsztokat, barlangokat kedvelőknek és a közelmúlt történelmére iránt érdeklődőknek is tanulságos és tartalmas időtöltést kínál.

A Suba-lyuk barlang. Neandervölgyi ősember a Bükkben. Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, 2008

A Bükkben rendkívül nagy számban találunk leletanyagban gazdag őskori lelőhelyként számon tartott barlangot. A bükki ősemberkutató 1906 novemberében indult el, amikor Kadió Ottokár megkezdte a Szeleta-barlang feltárását, negyed évszázad múltán pedig egy másik bükki barlangból az ősember csontmaradványai is előkerültek. A Hór-völgy elején lévő Suba-lyukból a Moustérien-kultúra kőeszközei, 1932. április 27-én – a 71–81 ezer évvel ezelőtti lerakódott rétegből – pedig a híres neandervölgyi ősemberleletek csontmaradványai kerültek elő. A Dancza János és Kadió Ottokár nevével fémjelzett ásatásra a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság – a cserépfalui önkormányzattal közös szervezésben – 2007. május 11–12-én tudományos emlékülés keretében emlékezett meg. A 220 oldalas kötet a tanácskozás előadásainak anyagát, valamint az időközben ismertté vált dokumentumokat, az ásatásokon készült eredeti fényképfelvételeket (Kovács József 58 felvételtől álló hagyatékát), továbbá a korabeli sajtóhíradásokat – és az azok nyomán kialakult polémiát – tárja a nagyközönség elé. A kötet tanulmányait (melyeket Csiffary Gergely, Gyenys Gyula, Hevesi Attila, Kordos László, Mester Zsolt, Pelikán Pál, Regős József, Ringer Árpád, Székely Kinga, Vörös István és a szerkesztő, Baráz Csaba írt) mind a szaktudományok – a geológia, a geomorfológia, a paleontológia, az antropológia és a régészet – iránt, mind pedig a barlang feltárásának társadalmi háttere iránt érdeklődőknek egyaránt ajánljuk.

Pályázati hírek

Az Észak-magyarországi Operatív Program keretében „Az Aggteleki Nemzeti Park természeti és kultúrtörténeti értékeit bemutató tanösvényhálózat infrastrukturális fejlesztése” (ÉMOP-2.1.1/B-2008-0019) címmel benyújtott pályázatunkat – panaszkezelés után – befogadták. A pályázat révén teljes körűen szeretnénk felújítani meglévő tanösvényeinket. A beruházás jelentősen emelné a terepi bemutatás színvonalát. Egyelőre reménykedünk.... A KEOP-3.1.1. (Élő- és élettelen természeti értékek megőrzése) keretében sikeres pályázatot nyújtottunk be. A pályázati program a Bomboly-bánya denevérvédelmi célú kiépítésére irányul. (Újvárosy Antal – ANPI)

Madárodúk kihelyezése

Fotó: Tóth László

A BNPI általános iskolások számára meghirdetett odúpályázatára készült odúk folyamatosan kerülnek ki az erdőkbe, növelve egyes fajoknak a fészkelési illetve költési sikerét. Júliusban két újabb helyszínen – Terényben illetve a helyi védettséget élvező miskolci Avasi Arborétumban, Komposztkertben – alakítottak ki madárparkot. A terényi iskola kertjében létrejött az első madár-lakópark, ahol a tanulóknak lehetőségük nyílik nyomon követni, hogyan foglalják el a lakásokat a különböző madárfajok illetve mennyi fiókát sikerül kiröptetniük a szülőknak. A Miskolci Bemutató Komposztkertben, Madárparkban a látogatók nemcsak a különböző komposztálási eljárásokról, hanem a madárvédelmi lehetőségekről is kapnak tájékoztatást. (Császár Zsuzsanna – BNPI)

Európai barnamedve-előfordulás az Aggteleki Nemzeti Park területén

Fotó: ANPI Archivum

Barna medve (*Ursus arctos arctos*) előfordulást észlelt az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság Természetvédelmi Őrszolgálat 2008. július 8-án a nemzeti park északi részén, a szlovák-magyar országhatár közelében. A megtalált nyomok alapján egy kifejlett példány és egy idén született fiatal medvebocs van a területen. Az ANP térségéből csak néhány szórvány adat van az utóbbi évtizedekből, és ezek magányos kóborló példányokra utalnak. A mostanéhoz hasonló – anyamedve és bocs – észlelés ismereteink szerint eddig nem volt. A medvék szaporodási időszakára jellemző hogy a május-júniusi pázást követően a bocsok január-februárban jönnek a világra. Az első 3-4 hónap után hagyják el a vackukat, de kezdetben nem tesznek meg nagy távolságokat, ezért nem kizárható, hogy a most itt észlelt bocs már a Szlovák-karszt vagy az ANP területén született. (Sz. Tóth Erika – ANPI)

Lassan válságossá váló szárazság

A már második csaknem hómentes tél miatt az eddig aktív, Répáshuta közelében lévő, gulyakútként működő tebe-réti gémeskút teljesen kiszáradt. Ez azért is kritikus, mert a gémeskút a mocsaras terület legmélyebben fekvő pontján található. A már krónikussá váló szárazság látványos jelét produkálják a bükk lucfenyvesek, pl. a Tebe-rét fölötti kányafolyási fenyves, melyből fél hektáros foltok száradnak ki. A globális éghajlatváltozás ezeken a példákön keresztül is szemlélhető, kézzelfogható. (Mlakár Péter – BNPI)

Teknősfelmérés Nógrádban

A BNPI és a Szlovák Köztársaság Állami Természetvédelme között évente megkötött együttműködési megállapodás keretében, 2008-ban sor került a mocsári teknős előfordulásainak felmérésére. A vizsgálatok a Nógrádi Tájegység területén, illetve a Cseres-hegység Tájvédelmi Körzet környékén található vizes élőhelyeken folytak. Két területen, a Palotási-víztározón és a Maconkai-víztározón találtak a felmérők jelentős mocsári teknős szaporodó állományt. Számos helyről a vörösfülű ékszerteknős példányai kerültek elő. Ezt az észak-amerikai, díszállatként tartott hullót tulajdonosai gyakran megunják és szabadon eresztik. Az utóbbi években a természetbe kikerülő ékszerteknősök száma erősen növekszik, azonban szaporodását természetes körülmények között még nem észlelték a Kárpát-medencében, de idegenhonos állatfajként potenciális veszélyt jelent vizes élőhelyeink életközösségeire, különösen a mocsári teknős állományaira. Jelenleg tehát egy „teknőscserének” lehetünk tanúi, ezért fontos felhívni a figyelmet: az ékszerteknősnek otthon, a terráriumban, a mocsári teknősnek pedig kint a természetben van a helye. (Harmos Krisztián – BNPI)

Fotó: Harmos Krisztián

Új helyről került elő a nagy fehérsávú lepke

A Karancs vidékének eddig ismert nappali lepkefaunája idén egy új, védett fajjal bővült. A Vörös könyves, potenciálisan veszélyeztetett lepkefajunk, nagy fehérsávúlepke több példányát észlelték Salgótarján belterületének peremén, telepített gyöngyvesszőn. Az Északi-középhegység elterjedt, de nem gyakori pillangója. Nógrád megyében, a Mátrában és a Keleti-Cserhátban szintén előfordul, valamint Pásztó belterületéről is előkerült, ami bizonyos mértékű gradációt feltételez. A meleg, gyöngyvesszős cserjés élőhelyek jellemző lepkéje életterének beszűkülése miatt az elmúlt évtizedekben mindenfelé megirritult. (Joó Miklós)

Fotó: Harmos Krisztián

Program Zöld Óvodáknak

Fotó: Újvárosy Antal

Szeptember folyamán a „Zöld Óvodák a nemzeti parkokban” című program keretében az ANPI Környezeti Nevelési Csoportja játékos természetismereti délelőtti szervezett. Az óvodások nagyítókkal, speciális bogárnézőkkel vizsgálhatták a patakokban élő parányokat és az avar „csúszó-mászóit”, valamint erdei nyomolvasókká válhattak állatnyomos nyomdánk segítségével. A programot kézműves tevékenység zárta, így szép színes pillangókkal térhettek haza a kis résztvevők. A program helyszínét a telkibányai önkormányzat biztosította és a hűvös őszi időre való tekintettel meleg téval vendégelte meg a gyerekeket. (Sz. Tóth Erika – ANPI)

Vissza a természetbe

Nemrég három sérülésből felépült vörösvércset, valamint három legyengült és fiókaként felnevelt kuvikot sikerült természetes élőhelyén szabadon engedni. A madarak felépülésüket az Aggteleki és a Bükk Nemzeti Park Igazgatóságok, valamint a Miskolc Állatkert és Kultúrpark között évek óta fennálló szoros együttműködésnek köszönhetik. Az igazgatóságok szakemberei a bejelentések alapján beszállítják a sérült, vagy legyengült védett madarakat az állatkertbe, ahol megfelelő állatorvosi és gondozói ellátást kapnak. Azok a madarak, amelyek teljesen felépülnek, és elengedésre alkalmassá válnak a nemzeti park igazgatóságok munkatársai természetes élőhelyeikre visszahelyezik és szabadon engedik. Így engedünk el három kuvikot egy Nyékládháza közeli és egy sajlóslázfalvai tanyán. További három vörösvércse a Sajó völgyének táplálékban gazdag és mezőgazdasági művelés alatt álló területein került vissza a természetbe. Az elengedést követően figyelemmel kísérjük, hogy a madarak képesek-e táplálékot zsákmányolni, visszailleszkedni a természetbe. Éves szinten tucatszám sikerül madarak életét megmenteni, köszönhetően a jószándékú bejelentőknek. (Pongrácz Ádám – BNPI)

Fotó: Pongrácz Ádám

Felelős kiadó: Duska József igazgató
Kiadja: Bükk Nemzeti Park Igazgatóság
3304 Eger, Sánc út 6.
Levelezési cím: 3301 Eger, Pf. 116
Telefon: 36/411-581, Fax: 36/412-791
E-mail: bnptitkarsag@bnp.kvvm.hu
www.bnpi.hu

Felelős szerkesztő: Baráz Csaba
Szerkesztik: Bíró Barbara,
Császár Zsuzsanna, Sz. Tóth Erika,
Újvárosy Antal, Trungel-Piller Enikő
valamint az ANPI és a BNPI munkatársai
Lektorálják: Holló Sándor,
Ludányi Csaba

Nyomdai munkák: Garamond Kft. Eger
Grafika és tördelés: Molnár Zoltán

ISSN 1788-2567
Nyilvántartási szám: 2.9/1221-1/2006
Készült az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság és a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság együttműködésének keretében.